

שרשרת הדורות

חקר תולדות המשפחה היהודית

תוכן העניינים

1	מעטפה של העורכת, ד"ר רוז לרר כהן
2	מאת הנשיא היוצא של העמותה לחקר שורשי המשפחה, מיכאל גולדשטיין
3	מאת הנשיאה הנכנסת של העמותה לחקר שורשי המשפחה, גדי רגב
4	גדעון לויטס ע"ה, א מענטש
6	שדליץ: מקהילה נכחדת למחוז של זיכרון וגעגוע, אורל (קרמש) שטיינר
12	סיפורם של בני ישראל מהודו, איזאק סולומון
16	מזלו של חוקר שורשים, אילן גיא
22	מידע חשוב נוסף ממקור מופלא, אסתר רמון
23	מי היא האישה על עטיפת הספר?; רוז אביגיל פלדמן
	המדור לחיפוש קרובים:
23	חיפוש קרובים בישראל
24	מפקדי מונטיפיורי, האתר ומנוע החיפוש, מטילדה טגיר, רוז פלדמן ובילי שטיין
	חדשות מארכיונים, מוזאונים וספריות בישראל:
27	ארכיון וספריה בישראל, הריאט קאסו
	הודעות ודיווחים:
28	הכנס השנתי השישי – ב' כסלו תשע"א / 9 בנובמבר 2010
29	סניף חדש לעמותת חקר שורשי משפחה ברעננה
30	פסטיבל המשפחה – מוסיקה, שורשים ותרבות יהודית בבית התפוצות
30	קורסי מבוא בגניאלוגיה
	שאל את המומחה:
31	מטאפורות לשם שינוי כיוון חיפוש מקורות, ג'ורדן אוסלנדר
32	"סקאלה על הנהר זברוש", תרגום של ספר יזכור לקהילת סקאלה, טוני האוזנר

העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה

ת"ד 4270 ירושלים 91041

E-mail: igs@isragen.org.il Web: www.isragen.org.il

העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה היא עמותה ללא כוונת רווח, שנוסדה ב-1983, מספר רישום 58-010-240-8

גרי רגב – יו"ר president@isragen.org.il, סוזן אדל – מזכירת העמותה susan@deldent.com,
חנה פורמן – גזבר העמותה, ד"ר רוז לרר כהן – עורכת ראשית של כתב העת "שרשרת הדורות"
rose.sharsheret@gmail.com, רוז פלדמן – מנהלת האתר של החברה הגנאלוגית הישראלית לחקר שורשי
משפחה rofef@post.tau.ac.il

סניפים

סניף הנגב: נפגשים בכל יום שני הראשון בחודש, הרצאה בשעה 20:00 בבית הכנסת "מגן אברהם", רח' עדעד
פינת מרגנית, עומר

סניף חיפה והצפון: נפגשים בכל יום שני השלישי בחודש, התכנסות בשעה 18:30 הרצאה בשעה 19:15 בבית
הורים "פסגת אחוזה", רח' סיני 6 אחוזה, חיפה. תחבורה: כל הקווים לאחוזה
חנה שטיינבלט Hannast19@hotmail.co.il

סניף ירושלים: נפגשים בכל יום רביעי השלישי בחודש, התכנסות בשעה 18:00, הרצאה בשעה 19:30, בבית
פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, שכונת בקעה, אוטובוס 7, 74 עד לתחנה הקרובה לרחוב יהודה
שלום ברנשטיין – יו"ר syгаа@netvision.net.il, ברברה סיגל – מרכזת קבוצת דוברי אנגלית
bsiegel@netvision.net.il

סניף פתח תקוה (דוברי אנגלית): נפגשים בימי רביעי – לבדוק את לוח העמותה או להתקשר ליו"ר סוזן אדל
susan@deldent.com

סניף קריית טבעון "שורשים בגליל": נפגשים בכל יום ראשון האחרון בחודש, התכנסות בשעה 19:00
הרצאה בשעה 20:00 במרכז ההנצחה, רחוב המגדל, קריית טבעון
שאול הולנדר – יו"ר shorashim.bagalil@gmail.com, יעל הולנדר – מזכירה, שולמית עציון – גזברית
סניף רחובות (דוברי אנגלית): למידע – לינדה גפן bernieg@zahav.net.il
סניף רעננה (דוברי אנגלית): נפגשים בכל יום רביעי השני בחודש, בשעה 19:30, בבית פישר, קלאוזנר 5, רעננה.
יו"ר – אינגריד רוקברגר ingridr@013.net

סניף רעננה (דוברי עברית): נפגשים בכל יום חמישי השלישי בחודש, בשעה 18:30, ספרית "השחר", חזון אי"ש 9,
רעננה. יו"ר – אמנון עצמון amnonatzmon@013.net

סניף תל-אביב (דוברי אנגלית): נפגשים בכל יום ראשון האחרון בחודש, בשעה 19:30 בחורף ובשעה 20:00 ביתר
ימות השנה, בבית שלום, רח' שיר 2, תל-אביב

סניף תל-אביב (דוברי עברית): נפגשים בכל יום ראשון השני בחודש, התכנסות בשעה 18:00 הרצאה בשעה 19:00
בבית התנ"ך, שד' רוטשילד 16, תל-אביב

בילי שטיין – יו"ר billie.stein@gmail.com, אייל הולנדר – מזכיר, ישראל ויזן – גזבר

ועדת הביקורת

אברהם צפדיה, אבי קוטון

קבוצות דיון מיוחדות

גרמניה ואוסטריה – אסתר רמון ramon@actcom.co.il, הונגריה – מנשה דוידוביץ mnashe@zoot.tau.ac.il,
לטביה – ד"ר מרתה לב-ציון martha@bgu.ac.il, ליטא – ד"ר רוז לרר כהן rose.sharsheret@gmail.com,
ספרדים באגן הים התיכון – מטילדה טג'ר macsta@bezeqint.net

כתב העת "שרשרת הדורות"

מייסדת ועורכת ראשונה: אסתר רמון עורכת: ד"ר רוז לרר כהן חברי המערכת: מרים הריגמן, ד"ר ישראל
זק, אורי ניסל, ד"ר מרתה לב-ציון, הרב הנק סקירבל, סידי קורקוס, ד"ר חגית מטרס

הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": אנו מקבלים בברכה מאמרים הדנים בכל ההיבטים של הגנאלוגיה
היהודית וכמו כן גראפי (צילומים, איורים, מפות, תעודות וכו'). המחבר מתבקש להוסיף מידע ביוגרפי קצר (עד
מאה מילים) וכן את כתובתו האלקטרונית אם יש. החומר הגראפי יוגש כמסמך נלווה בפורמט Word לדואר
האלקטרוני של החברה rose.sharsheret@gmail.com, או igs@isragen.org.il לעורכת, או בדואר רגיל לכתובת
של החברה ת"ד 4270 ירושלים 91041. המערכת שומרת לעצמה את הזכות לתרגם מאמרים מעברית לאנגלית
ומאנגלית לעברית ולערך אותם לפי הצורך. המערכת אינה אחראית לטעויות במאמרים המתפרסמים.

דמי חבר לשנה: 220 ש"ח. התשלומים בצ'ק לפקודת העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה, ת"ד 4270
ירושלים 91041. החברות כוללת השתתפות בכל ההרצאות בכל אחד מן הסניפים, השתתפות במפגשי קבוצות הדיון
המיוחדות, וכן קבלת כתב העת שרשרת הדורות והשאלת ספרים.

שאלות: נא לשלוח מעטפה ממוענת ומבוילת לתשובה.

מעטה של העורכת

ד"ר רוז לור כהן

עורכת

גיליון זה של שרשרת הדורות מוקדש לזכרו של גדעון לויטס, חבר אהוב ומוערך בעמותה, שהלך לעולמו בחודש ספטמבר השנה. אני מבקשת להביע את תנחומיי לרעייתו ערגה ולמשפחה, בצערם על האבדה הקשה. אני מבקשת לשלוח תנחומים מקרב לב גם לדבורה נצר, חברה בסניף הירושלמי של העמותה, על מותו הפתאומי והטראגי של בעלה, פרופסור אהוד נצר.

המאמרים בגיליון זה הם מגוונים: גיא אילן, אסתר רמון ורוז פלדמן מדגימים במאמריהם עד כמה גילויים מקריים עשויים לקדם את המחקר הגנאלוגי; אורלי (קרמש) שטטינר וד"ר יצחק יוסף סולומון מחזירים לחיים שתי קהילות הרוסות; הרייט קסו עושה לנו הכרה עם הארכיון הרומני בישראל; ג'ורדן אוסלנדר שוב מְחַפֵּים אותנו בעצותיו הטובות; ולבסוף, טוני האוזנר מגיש לנו סקירה על "ספר היזכור" של קהילת סקאלה, שתורגם לאנגלית.

פעילויות העמותה בחודשים האחרונים היו מגוונות אף הן. סניף חדש של העמותה נחנך ברעננה; שני אירועים התקיימו בבית התפוצות: נערך יום העיון השנתי השישי, והעמותה השתתפה ב"פסטיבל המשפחה" בחג הסוכות; קיימנו קורסי מבווא לגנאלוגיה בהתאחדות עולי ארצות הברית וקנדה ובאיחוד האורתודוקסי בירושלים. על כל הפעילויות האלה תוכלו לקרוא בגיליון.

אחת מאבני הדרך החשובות בדרכה של העמותה שלנו היא ללא ספק השקת אתר האינטרנט ומנוע החיפוש של "מְפָקְדֵי מונטפירי". האירוע התקיים במשכנות שאננים בירושלים. מטילדה טג'ר, בילי שטיין ורוז פלדמן נותנות לנו בגיליון זה של שרשרת הדורות הסבר מעמיק על המְפָקְדֵים, האתר ומנוע החיפוש.

אם מישהו מכם כתב מאמר או גילה זווית חדשה במחקר הגנאלוגי, אנא חלקו זאת איתנו. נשמח לקבל מאמרים בנושאים שונים המעניינים את הקהילה הגנאלוגית.

חגית ומרתה, אני מודה לכן על עבודתכן ומאמציכן הבלתי נלאים בעזרה וסיוע. תודה לחברי המערכת שלי על התמיכה, לאסתר צ'יפמן פריים על התרגומים ולך, יוכבד, על היותך תמיד מוכנה לעזור ולייעץ.

rose.sharsheret@gmail.com

מאת הנשיא היוצא של העמותה לחקר שורשי המשפחה

אני כותב דברים אלה עם סיום כהונתי בת שלוש השנים כנשיא העמותה לחקר שורשי המשפחה בישראל. לְכַבּוּד הִיָּה לִי לְשִׁמֵשׁ בְּתַפְקִיד זֶה, וְאֲנִי מְצִיִּין בְּסִיפּוֹק אֶת הִישָׁגֵינוּ: מִסַּפֵּר הַחֲבֵרִים גְּדֹל; חֲנֻכּוֹ סִנִּיף חֲדָשׁ שֶׁל דּוֹבְרֵי אֲנְגְלִית בְּרַחֲבֹת וְאֲנִי עוֹמְדִים לְפִתּוֹחַ סִנִּיף נוֹסֵף; הַתְּאַחְדָנוּ עִם JFRA, וּבִעֲקֹבֹת זֹאת, נוֹסֵף לְהַגְדִּיל מִסַּפֵּר הַחֲבֵרִים גַּם רִכְשֵׁנוּ צוּת חֲדָשׁ שֶׁל מִתְנַדְבִּים. אִיחּוּד כּוֹחוֹת זֶה הוּא הַמִּשְׁךְ לְתַהַלֵּךְ שֶׁהִתְחִיל לִפְנֵי מִסַּפֵּר שָׁנִים, כְּאִשֶׁר הַצְטַרְפָּה אֲלֵינוּ הַחֲבֵרָה הַגְּנֵאֲלוֹגִית מִקְרִיית טִבְעוֹן, "שׁוֹרְשִׁים בְּגִלְלִי".

בְּחֹדֶשׁ נּוֹבֵמְבֵר הַתְּקִיִּים בְּהַצְלָחָה רַבָּה יוֹם הָעִיּוֹן הַשְּׁנִי שֶׁלֵּנוּ. הַהִשְׁתַּתְּפוּת הַגִּיעָה הַשְּׁנָה לְשִׁיא שֶׁהוֹשֵׁג בְּיוֹם הָעִיּוֹן הָרִאשׁוֹן ב־2005, כְּאִשֶׁר עוֹד נִהְנִינוּ מֵהַדִּי הַהַצְלָחָה שֶׁל הַכֵּנֶס הַבִּינְלָאוּמִי לְגֵנְאֲלוֹגִיָּה יְהוּדִית שֶׁהִתְקִיִּים ב־2004 בִּירוּשָׁלַיִם. הַהִשְׁתַּתְּפוּת הַיּוֹצֵאת מִן הַכֵּלל הַשְּׁנָה מְחַזְקֶת אֶת הָעוֹבְדָה שֶׁכֵּנֶס שְׁנֵתִי זֶה הוּא עֵמוּד הַתּוֹךְ וְאוֹנִיית הַדָּגֵל שֶׁל אֲרֻגּוֹנֵנוּ. וּבְעִיִּין הַכֵּנֶס הַבִּינְלָאוּמִי - בְּקִרְבֵּנוּ מְאֹד נִתְחִיל לְעֹבֵד עַל הַכֵּנֶס הַכֵּנֶס בְּשָׁנַת 2014, שִׁיתְקִיִּים בִּירוּשָׁלַיִם. אֲנִי כִּבֵּר מְרִאִיִּים מְאֻרְגָּנִים כְּנִסִּים מְקְצוּעִיִּים, הָאֲמוּרִים לְעוֹזֵר לָנוּ לְבַחֹן אֶת הַהִיבְטִים הַכִּסְפִּיִּים וְנוֹשָׂאִים חֲשׁוּבִים אַחֲרֵים בְּסִידוּרִים הַמְּסוּבְּכִים הַקְּשׁוּרִים בְּהַכֵּנֶת אִירוּעַ שְׂכֻזָּה. בְּקִרְבֵּנוּ יוֹקֵם וְעַד הַפְּעוּלָה שִׁיעֻסוֹק בְּתַכְנוּן הַכֵּנֶס.

אֶתֵר הָאִינְטֵרְנֵט שֶׁלֵּנוּ, www.isragen.org.il, מְסַפֵּק לְחֲבֵרִים מִידַע חֲשׁוּב וּמוֹסִיף כָּל הָעֵת מְסִדֵי נְתוּנִים, הֵן בְּאִזְרוּרִים הַפְּתוּחִים שֶׁל הָאֶתֵר וְהֵן בְּ"פִינֵת הַחֲבֵרִים" שֶׁלֵּנוּ. הַמִּתְנַדְבִּים שֶׁלֵּנוּ עֹבְדוּ קֶשֶׁה, בְּתַמִּיכַת קֶרֶן מוֹנְטִפּוּרִי, בְּדִיגִיטְצִיָּה שֶׁל מְפַקְדֵי מוֹנְטִפּוּרִי, הָעֵלְתֵם לְאִינְטֵרְנֵט וּבִנְיִית מְנוּעַ חִיפּוּשׁ עֲבוּרִם. פִּינֵת הַחֲבֵרִים שֶׁלֵּנוּ כּוֹלֶלֶת מִסַּפֵּר מְסִדֵי נְתוּנִים חִיוֹנִים וְכֵן כָּל הַגִּילְיוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים שֶׁל שְׂרֵשֶׁת הַדּוּרוֹת.

כְּתֵב הָעֵת שֶׁלֵּנוּ שְׂרֵשֶׁת הַדּוּרוֹת מְמַשֵּׁךְ לְצֵאת לְאוּר הֵן בְּמַהְדוּרַת אִינְטֵרְנֵט בְּאֶתֵר שֶׁלֵּנוּ וְהֵן בְּמַהְדוּרָה מוֹדֶפֶסֶת. קֶשֶׁת הַנוֹשָׂאִים הוֹרְחָבָה, וְהוֹתָאָמָה לְתַחֲמוּמֵי הַהִתְעַנֵּינּוֹת שֶׁל הַמָּאָה הָעֵשְׂרִים וְאַחַת. אוֹלַם אֲנִי נִתְקַלֵּם בְּקִשְׁיִים בְּחִיפּוּשֵׁינוּ אַחֲרֵי מְתַרְגְּמִים מִתְנַדְבִּים הַמְּסוּגְלִים לְעֵמוּד בְּרֵמַת הַתְּרַגּוּם הַנְּדֵרֶשֶׁת, אִם כִּי אֲנִי מְטַפֵּלִים בְּעִיִּין.

בְּמִבְטָ לְעֵתִיד, אֲנִי מְאֻמֵּן כִּי עַל הַנְּהַלְתָנוּ הַחֲדָשָׁה לְשִׁאוֹף לְהַרְחִיב הָעִיסוֹק בְּגֵנְאֲלוֹגִיָּה בִּישְׂרָאֵל וְהַגְדִּיל מִסַּפֵּר הַחֲבֵרִים בְּעֵמוּתָהּ. נוֹכַל לְהַשִּׁיג זֹאת, לְדַעַתִּי, עַל יְדֵי הַרְחִיבַת הַקּוֹרְסִים שֶׁאֲנִי מְצִיעִים, הוֹסַפְתָּ קוֹרְסֵי הַמִּשְׁךְ וְקִיּוּם סְדֵנָאוֹת. נוֹסֵף לַכֵּךְ, עֲלֵינוּ לְהַמְשִׁיךְ לְסִיעֵי לְחֲבֵרִים שֶׁשְׁלִיטְתָם הַמְּעֻטָּה בְּאֲנְגְלִית מְעַכְבֶּת אֶת הַמַּחְקֵר שֶׁלֵּהֵם בְּעוֹלַם הַגְּנֵאֲלוֹגִיָּה וּבְאִינְטֵרְנֵט, שְׁמַתְנַהֵל בְּעִיקֵר בְּאֲנְגְלִית. מִתְנַדְבִּים יוֹכְלוּ, לְדוּגְמָה, לְתַרְגֵּם לְעֵבְרִית אֶת הַטְּקֵסְטִים בְּאֶתֵרִים הַגְּנֵאֲלוֹגִיִּים הַשּׁוֹנִים, כְּגוֹן הָאֶתֵר שֶׁלֵּנוּ, אֶתֵר JewishGen וְאֶתֵר SIG, כְּפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחֻלְקוֹ בְּאֶתֵר JRI-Poland.

פְּעִילוֹת נוֹסֶפֶת שֶׁהָעֵמוּתָה שֶׁלֵּנוּ יִכּוֹלָה לְהַתְמַקֵּד בָּהּ הִיא לְקִרְבֵּן קְבוּצוֹת שְׂשִׁפְתָם רוֹסִית, צְרַפְתִּית וְסַפְרָדִית, כְּאִלָּה שֶׁכֵּבֵר עוֹסְקִים בְּמַחְקֵר גְּנֵאֲלוֹגִי וְכְּאִלָּה שְׁמַתְעֵתִדִּים לְעֵשׂוֹת זֹאת. אוֹלַם אֶת הַדָּגֵשׁ הָעִיקְרִי יֵשׁ לְשִׁים עַל תּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, לְעִנִּיִן אוֹתָם בְּגֵנֵאֲלוֹגִיָּה בְּאוֹפֵן כִּלְלִי וּבְעֵמוּתָה שֶׁלֵּנוּ בְּפֶרֶט. נוֹכַל לְהַשִּׁיג זֹאת אִם נִשְׁאֵף לְהַרְחִיב אֶת פְּעִילוֹת הַסְּנִיפִים שֶׁלֵּנוּ בְּאָרֶץ, וּבְעִיקֵר נִשְׁתַּדֵּל לְצַרֵּף אֶת הַדּוּר הַצְּעִיר לְקַהִלָּה הַגְּנֵאֲלוֹגִית. הַצְּעִדִּים הָרִאשׁוֹנִים בְּכִיוּן זֶה יִהְיוּ לְחֻזַּק אֶת שִׁתּוֹף הַפְּעוּלָה עִם "פּוֹרוּם תְּפּוּז" וְלִיצוּר מְסַגְרוֹת רְלוּוֹנְטִיוֹת וּמְשַׁמְעוֹתִיוֹת לְאֲנָשִׁים צְעִירִים.

לְסִיכּוּם - אֲנִי עוֹשִׂים עֲבוּדָה טוֹבָה, וְהָאֶתֵר שֶׁלֵּנוּ הוּא לְעֵשׂוֹת עֲבוּדָה טוֹבָה עוֹד יוֹתֵר!

מאת הנשיאה הנכנסת של העמותה לחקר שורשי המשפחה

גרי רגב

לאחר הבחירה כיו"ר העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה אני רוצה להודות לכל אלה שהיו באסיפה הכללית והביעו אמון בי. כולי תקווה שתהיה הזדמנות לעבוד יחד איתכם, להמשיך את העבודה שלנו ולהביא נוספים להצטרף לעמותה.

אני מודה למיכאל גולדשטיין, לאה הבר גדליה וחנה פורמן וגם לכל הנציגים בוועד הארצי על התרומה המיוחדת שלהם, על העבודה שעשו והמאמצים של כל אחד לחזק את העמותה, למצוא דרכים חדשות לאתגר אותנו ועל זה שהפכתם את העמותה לפנינה.

בזמן האחרון התחלנו בלימוד קורסים לגנאלוגים מתחילים במקומות שונים וגם בשפות שונות. יש אפשרות להעביר קורסים דומים בעוד מקומות בארץ. יש רצון ללמוד והזדמנות בשבילנו להציג את היקר לנו. יש צורך להתכונן לשלב הבא, חומרים ונושאים לאלה שרוצים בהמשך הלימודים.

יש בינינו אנשים נהדרים – מתנדבים כולם – חלק שעוזרים בהכנת החומרים במסד נתונים כדי למלא את האתר שלנו בחומרים מיוחדים הקשורים לארץ ישראל, חלק שפעילים בהכנת ימי העיון וטיולים שהם גולת הכותרת של הפעילות השנתית שלנו ועוד ועוד הקשורים לצרכים היום-יומיים של העמותה. בלעדי כולכם לא יכולנו להמשיך לפעול. אנו רוצים לעודד כל אחד למצוא את הדרך שלו להתנדב לפעילות שלנו.

אשמח לקבל הערות, שאלות ורעיונות ומקווה לראות אתכם בפעילויות שונות במשך השנה.

בהזדמנות זאת הייתי רוצה לברך את כולם בשנה טובה ובריאה, בתקווה ששנת 2011 תהיה מלא בהשגים, התקדמות ושלוש.

חברי העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה
שולחים תנחומים כנים לחברתנו, דבורה נצר,
על פטירתו ללא עת ובאופן טראגי של בעלה,
פרופסור אהוד נצר ע"ה.

גדעון לויטס ע"ה, א מענטש

תרצ"ו 1936 - תש"ע 2010

**בן רוז ודב, רעייתו ערגה לבית אשלגי, ילדיהם: חגי, חובב וזהבית יחד עם תשעת נכדיהם
[ביום פרסום החוברת]**

מתוך חוברת שגדעון הוציא עם סיפור המשפחה

ויתקין. בתקופה זו גדעון עבד ולמד במקביל. עבודתו כעיתונאי הייתה הן בג'רוזלם פוסט והן כעיתונאי חופשי. הוא למד באוניברסיטת תל-אביב מדעי החברה לתואר ראשון (B.A.), ובשנת 1973 סיים תואר שני (M.A.) בתכנון ומינהל סוציאלי באוניברסיטת אסקס, אנגליה.

עם סיום לימודיו הוא מצא את עיסוקו ופעלו כעובד קהילתי וחברתי בעיריית נתניה. במשך הזמן הוא צבר ניסיון רב בתחום זה, כאשר עסק בקליטת עלייה בעיר נתניה במשך 20 שנה.

גדעון ע"ה הצטרף כחבר לעמותה בשנת 1999, היה מבוני סניף העמותה בנתניה ושימש כיו"ר הסניף בשנים 2008-2010.

נולד בשנת 1936 בפלומסטאד, קייפטאון, דרום אפריקה. בין מסמכיו נמצא עותק של תעודת הלידה המקורית. גדעון למד בבית הספר School Wynberg Boys והוא מספר שהצטרף לקבוצת הבונים הציוניים הצעירים, שם הוא גם שימש כמדריך.

בחדש יוני 1954 עזבה המשפחה את דרום אפריקה, ובדרך העלייה לישראל עברה במספר ארצות. העלייה נתנה לגדעון הזדמנות לחדש קשרי ידידות עם חברים מבית הספר הריאלי בחיפה - מקום שם למד בשנת 1949.

בהמשך הצטרף גדעון לגרעין נח"ל שעלה לקיבוץ גונן, שהיה אז קרוב לגבול הסורי. בקיבוץ עבד בחקלאות וכן שימש כמנהל חשבונות.

בשנת 1963 עזב גדעון את הקיבוץ. הוא פגש את ערגה, הבת הבכורה של משפחת אשלגי מכפר

* * *

לזכור את גדעון לויטס - אווה פלורסהיים

ממכתביו האלקטרוניים הוא תאר את עצמו כ"דידך והיועץ הבלתי רשמי לעבודתך".

וזה, רק כדי לתת את ההרגשה עד כמה גדעון היה נדיב ורחב לב, מסור ואיכפתי.

אני מצרפת כאן את רוב הקישורים שגדעון שלח לי מאז ינואר 2010 ועד לאחרון בהם, שקיבלתי ביום 24 באוגוסט 2010 ולמזלי הספקתי לענות לו עוד באותו היום.

גדעון יחסר לי מאד, כמו גם הדוא"לים והקשר שיצרו בינינו.

נכתב עם קבלת הידיעה על פטירתו של גדעון ע"ה - 12 בספטמבר 2010.

לערגה וכל בני המשפחה,

במהלך השנים שהכרתי את גדעון חלקנו את תחביבנו - הגנאלוגיה.

במיוחד אחרי שעברתי לנורבגיה, התעורר אצל גדעון חשש שיחסר לי מידע וחדשות שיכולים להיות לי לתועלת בעבודתי. לאור זאת הוא החליט להעביר אלי קישורים למאמרי עיתונים ואתרים. באחד

* * *

גדעון וערגה היו גאים מאוד בעבודת המחקר שעשו למשפחותיהם.

גדעון, כמוני נולד בקייפטאון, דרום אפריקה אבל שורשי משפחתו נמצאים בליטא ובלטביה.

גדעון, יכול להיות שאכן הלכת מאיתנו אבל אנחנו נזכור אותך תמיד.

ברוך בזיל סנדלר.

גדעון עזב אותנו באופן כה פתאומי שגרם לכולנו הלם וזעזוע.

מי יכול להאמין שגדעון אינו איתנו עוד. גדעון היה 'א מענטש'.

תמיד היה מודאג וקשוב לגבי כל האחרים. שוחחנו בטלפון לעיתים מזומנות ותמיד הוא התעניין בכנות בחיי האישיים.

גדעון יחסר עד מאד במועדון נתניה בו היה הכוח המרכזי ששמר על תפקוד תקין של המועדון.

* * *

זכיתי - חנה פורמן.

כשאני חושבת על גדעון, זה מתחיל בחיך - שאצלו החל בעיניים - ההולך ומתרחב. אזכור אותו בשקט שבו ובחכמתו שהיה נותן ממנה לרבים, בתבונתו הרבה שידע לחלק ממנה בצנעה, ברוחב לבו שלא נתן לו לשקוט עד שהדברים יסתדרו על הצד הטוב. אפשר להוסיף ועדיין לא נספיק לומר הכל. כשאני זוכרת את גדעון ע"ה אני זוכרת - א מענטש.

כן, כך אני רואה את הדברים כאשר אני חושבת על עמיתנו - ידידנו גדעון לויטס ע"ה.

העיסוק בגנאלוגיה מביא אותנו להכיר אנשים מכל קצווי הקשת האנושית ולקיים קשרים שבשום כינוס אנשים אחר כמעט ולא ניתן למצוא. כך גם התחושות שלי לגבי הקשר עם גדעון.

שדליץ: מקהילה נכחדת למחוז של זיכרון וגעגוע אורל (קרמש) שטטינר

פוליטיות למן אגודת ישראל ועד הפולקיסטים; איגודה עזרה ובריאות שסייעו לרחבת יהודי העיר; מערכת חינוך ענפה ובה בתי ספר וגנים בהם למדו הילדים ובני הנוער בעברית, יידיש ופולנית. חיי תרבות פעילים במסגרתם פעלה בעיר ספרייה ויצו עיתונים מידי שבוע.

ב-7 בספטמבר 1939 הופצה שלדלץ בידי מטוסים גרמניים וב-11 בספטמבר הינ נכבשה בידי הגרמנים, שמהרו לבזוז חנויות היהודים. כעבור ימים אחדים פינו הגרמנים את שדלץ אך שו וכבשו אותה ב-11 באוקטובר. בסוף נובמבר 1939 נכנסו חיילים גרמניים לראשונה לבית הכנסת הגדול ולבית המדרש הסמוך אליו, וזרקו מהם את גווילי ספרי התורה, תוך שהם קורעים ורומסים אותם. כל זה היווה הקדמה לאירוע שהתקיים בלילה שבין 24-25 בדצמבר 1939, ליל חג המולד. הגרמנים הקיפו את בית הכנסת הגדול בעיר, הוציאו ממנו את ספרי התורה, והעלו באש את בניין בית הכנסת. במזורה נפרדת הבעירות את הגווילים. פלטים יהודיים שנלכדו בבית הכנסת נשרפו למוות.

באביב 1941 נערך רישום של בתי המגורים שבעלות יהודית, זאות לקראת הקמתם של שני אזורי הגטו שנסגרו על יושביהם ב 1 באוקטוב 1941. הגטו הפריד בין היהודים לשאר האוכלוסייה. איש לא יכול היה לצאת או להיכנס ללא אישור מיוחד. לאחר סגירת הגטו חלה הידרדרות משמעותית במצבם הכלכלי והבריאותי של היהודים, ובכל יום מתו אנשים רבים כתוצאה מהתפרצות מגפות. במרץ 1942 גרו בתחומי הגטו כ-12,500 יהודים.

ב-22 באוגוסט 1942, שבת, ט' באלול תש"ב, לפנות בוקר הקיפו את אזור הגטו גרמנים, אוקראינים

סיפורה של שדלץ (שדלצה, Siedlce)

כמה שעות מוורשה

כמה שעות מוורשה
בין גבעותיה המושלגות של פולין
שוכנת לה לבטח
שדלצה שלי

וכשהייתי בטרבלינקה,
בינות לאבנים,
הנחתי פרה על האובן
של שדלצה שלי

ושם מזה דורות שוכנת משפחתי
ויש תופרים, ויש סופרים, ויש גם כמה קצבים
ושם יושב הרבי עם כל ההסידים

זה שיר מלה געגועים
לעיירה שלא זכיתי בה לגדול
למשפחה שלא זכיתי להכיר

ושם צוחקים, ושם רוקדים,
ושם מסורת, משדלצה שלי,
עיירה של יהודים

השם ירחמנו.

נכתב ע"י אור שי, בן 17, בעקבות המסע לפולין, דצמבר 2004 (תשס"ה)¹

שדלץ (או בשמה הפולני שדלצה) הינה עיר מחוז בחבל מאזובייצקי (Wojewodztwo Mazowieckie), השוכנת כ-100 ק"מ מזרחית לוורשה, על אם הדרך הראשית המולכה מברלין דרך רושה למינסק ומוסקבה. שדלץ הייתה והינה גם צומת חשובה למסלות הברזל המוליכות מדרום וממערב לצפון ולמזרח. ערב מלחמת העולם השנייה, מנו יהודי שדלץ כ-15,000 איש, כמחצית מכלל האוכלוסייה. היהודים בעיר נטלו חלק בענפי תעשייה רבים כגון טקסטיל, עיבוד עורות ועללים, נגרות וכן מקצועות חופשיים. הם ניהלו חיי קהילה פעילים: מפלגות

1. אור שי, אתר "במה חדשה" (<http://stage.co.il/Stories/468497>)

המעבה ביער ירושלים

רישום הניצולים היושבים בארץ, וב-2 במרץ 1933 הוקם "ארגון יוצאי שדלץ בארץ-ישראל".

משימותיו הראשונות של הארגון היו עמידה בקשר עם מוסדות ציוניים בעיר, פתיחת מועדות חברים למפגש של

עולים חדשים עם ותיקים, יצירת קשר עם כל התפוצות של יהדות שדלץ מעבר לים, ורישום מספרם ומקום הימצאם של עולים ותיקים משדלץ בארץ-ישראל. לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה התקבלו מכתבי זעקה מהנאקים על קיומם בשדלץ, שבקשו עזרה דופה להצלתם ממוות.

לקראת ספו המלחמה, באפריל 1944, הוחלט להקים מחדש ארגון ושמו "ארגון יוצאי שדלץ", שבראשו הועמד פעיל ציוני ותיק, פישל דרומי (פופובסקי). בטי באלול תש"ד התקיימה אסיפת-זיכרון ראשונה באולם "אוהל שם" בתל-אביב, ובה השתתפו מאות רבות של בני העיר. נוסדה קופת גמילו-חסדים, שהתקיים בתרומות של בני שדלץ בראץ-ישראל, בארצות-הברית, בצרפת ובארגנטינה. קופה זו העניקה הלוואות לנוקקים מיוצאי העיר למטרות שיכון, פרנסה ובריאות. נעשו צעדים ראשונים להשתית הארגון על בסיס בינלאומי, וכן הוא מילא תפקיד חשוב בייסוד משרד לחיפוש קרובים. הוקמו קשרים עם שארית-הפליטה בשדלץ, נשלחו לשם מצות ויין לחג הפסח, וכן נשלח כסף לתיקון חומת בית-הקברות היהודי, שנהרס בתקופת השואה.

בשנות ה-50 התרכז הארגון, בהוצאה לאור של ספר ה"זכור" לזכר קהילת שדלץ שהושמדה. בעזרתם של יהודי ארגנטינה, שם היה מרכז בינלאומי להוצאה לאור, ראה הספר אור (בשפה האידיש) בשנת 1956, ובמהרה הופיע על מדפי ספריות ציבוריות ואקדמיות ועל מדפים רבים בבתים יהודיים בכל רחבי העולם.

לאחר פטירתו של פישל דרומי ניהל את הארגון דוד בן-יוסף ואחריו – אליעזר בר חיים, שמואל לוי ומר הרצל קווה. הארגון עסק בפעילות הנצחה שונה,

ושוטרים פולנים. בבוקר גורשו כל היהודים לעבר הכיכר הסמוכה לבית-העלמין הישן ליד בית-הכנסת השרוף. בכיכר נערכה סלקציה, במהלכה הופרדו בעלי כושר עבודה ליהודים אחרים. במשולש הרחובות סוקולוב, אוסלנוביצ'ה וטארגובה נוצר "הגטו הקטן", ואליו הועברו כ-500 יהודים. כ-1,500 נוספים נכנסו אליו בגניבה. בבית-הנלמין ביריות כמה אלפי יהודים. לאחר המתנה של שעות ארוכות בחום וללו מים או אוכל הובלו ב 23 באוגוסט 1942 כ-10,000 יהודים לתחנת הרכבת, משם שולחו למחנה ההשמדה טרבלינקה, ששכן במרחק 70 ק"מ בלבד משדלץ.

ב 25 בנובמבר 1942, ט"ז בכסלב תשי"ג, חוסל "הגטו הקטן". כ-2,000 יהודים הועברו ממנו למחנה גנשה-בארקי. ב 30 בנובמבר 1942 גורשו 2,000 היהודים האחרונים משדלץ ומסביבתה ממחנה גנשה-בארקי לתחנת הרכבת והובלו אף הם להשמדה בטרבלינקה.

כך באו אל קיצן 400 שנה של היסטוריה יהודית מפוארת.

2 ארגון יוצאי שדלץ בישראל

עם חמרת המצב הכלכלי של היהודים באירופה המזרחית בסוף שנות ה-1920, עקב המשבר הכלכלי החריף בכל העולם באותם ימים, נעשו מאמצים לעזור ליהודי שדלץ שעלו ארצה. לשם כך נעשה

3 פעילות הארגון מאז 2006

הקמת אתר האינטרנט

במהלך שלוש השנים האחרונות, מאש הוקם הארגון מחדש, מתבצע תהליך אינטנסיבי של שימור ושיקום הזיכרון האישי והקולקטיבי של יוצאי קהילת שדלץ (Siedlce), ששיאו בהקמת אתר אינטרנט גדול ומפואר (www.siedlce.org.il), בו נאספים ללא הרף סיפורי זיכרון מרגשים של ניצולים בניהעיר, וכן נבנה ארכיון תמונות, שמכיל (נכון להיום) כ-420 צילומים, והוא הולך ומתרחב כל הזמן. לי אישי היה הכבוד לתכנן את האתר ולהשתתף בבנייתו, ומאז הקמתו אני משמשת מנהלת האתר ועורכת התוכן שלו.

אתר האינטרנט הוא אתר של קהילה, שהושמדה רובה ככולה בשואה, ונותרו ממנה שרידים מעטים - בעיקר אלו שהשעילו לצאת ממנ לפני תחילת המלחמה - רובם בשם הירתמותם לרעיון הציוני. כאתר הנצחה לקהילה, מובן שיש בו מקום מכובד לסיפורי הניצולים - אלו ששרדו את התופת בתקופת המלחמה וזכו להינצל, תוך שהם חווים חוויות מסמרות שיער, סיפורי גבורה אנושיים נוגעים ללב.

עם זאת, מקום מכובד לא פחות מוקדש באתר דווקא לסיפורים של טרם-מלחמה. אותם סיפורים ייומייים, המאפשרים לגולש להכיר את שדלץ כמקום של חיים ול כעיר ספוגת מוות וזוועות. במשך עשרות ומאות שנים הייתה שדלץ יישוב בעל קהילה יהודית משמעותית ומכובדת, שהעלת שמה מעלה בקרב בני הדור הראשון, שנולדו בה, צליל של געגוע. געגוע אל הימים של תרבות האידיש והעברית, של חיי המשפחה המלוכדת והעזרה ההדדית, של הליכה ברחובות ובשדרות המטופחות, של בילוי ביער ועל גדות האגם עם הברבורים, של ימי השוק, חנויות הדיסקית, של הניגונים בבית הכנסת, של נושאי כדי המים ועגלות הרוכלים בסימטאות, של ה"תלמוד-תורה" ובתי הספר ההומים ילדים, של העסקנות הציבורית וביקורי השליחים מארץ ישראל, ועוד ועוד.

זיכרונות טרם מלחמה

"העיר שלנו לא הוציאה מתוכה מנהיגים גדולים, אבל זכתה לחומר אנושי רב וגדול באיכותו, וביחוד לבני-נוער מיוחדים במינם בכל הגילים. כל נשכת, כי במציאות דאז היו כל בחור וכל בחורה, כל חלוץ, משולים לדון-קישוט תאב הרפתקאות ותלאות, נודד

ששיאה היה בהוצאה לאור של ספר זיכרון לקהילה בשפה העברית בשנת 2004, "אבות מספרים שדלץ".

באותה תקופה דעכה הפעילות הארגונית ומספר חברי הארגון ירד באופן דרסטי, בעיקר בשל פטירתם של רבים מבני הדור הראשון, חילוקי דעות וסכסוכים פנימיים, וחוסר התעניינות מוחלטת מצד צעירי הקהילה - בני הדור השני והשלישי.

בשנת 2006 התקיים טיול שורשים לפולין ביוזמת ארגון יוצאי זמושץ והסביבה. באופן די מקרי, כללה הקבוצה גם מספר אנשים בני קהילת שדלץ - בני הדור הראשון, שני ושלישי, ואני ביניהם. במהלך הנסיעה הוחלט לעשות מעשה ולהקים מחדש את "ארגון יוצאי שדלץ בישראל". והפעם, תוך מתן דגש מיוחד לחיבורם של צעירי הקהילה לעשייה ולפעילות ההנצחה. כו"ר הארגון נבחר הגב' בלה פרוזינסקי, וכנשיא הארגון התמנה מר הרצל קווה, יושב הראש היוצא של הארגון ויליד העיר.

הארגון המתחדש שם לעצמו למטרה לאסוף ולשמור את העדויות והזיכרונות, לאתר את התייעוד המועט שעוד נותר, וזאת תוך הידוק הקשר עם הדור הצעיר, למען הרחבת היכרותו עם מורשת האבוצ שהותירו בני הקהילה.

וחולם, מחפש את האמת, בעל מוסר ולוחם ליושר".
(אליעזר ברחיים [ברנהולץ]).

לאחר שדלץ הועלו ומועלים עוד ועוד סיפורים של בני העיר וזיברונותיהם אודות החיים טרם פרוץ המלחמה. דרך הסיפורים אנו זוכים להכיר את הטיפוסים והדמויות הציוריות, שהיוו חלק בלתי נפרד מחייהם של בני הקהילה, וביניהם גם כאלו ששמם נודע מחוץ לתחומי הקהילה, הן בשדה המנהיגות הרוחנית, היצירה הספרותית, הציבורית, הלאומית, והתנועה החלוצית.

חלק גדול מהסיפורים לקוח מתוך ספרים שהוציאו בני הקהילה בשנים שלאחר המלחמה, וחלק נוף נאסף בשנים האחרונות, בנסיון אחרון להציל את שרידי הזיכרון שעוד נותרו, והביא את

הסיפורים המופלאים לידיעתם של בני הדור השלישי והרביעי, לפני שיאבדו לעד. הזיכרונות המוצגים באתר מקימים לנגד עינינו קהילה פורחת ותוססת, קהילה הסיפורים - המובאים בשפה עשירה ביותר - מתארים את חיי הקהילה ומוסדותיה, שהם עדות מופלאה לרמת העזרה ההדדית והדאגה לזולת. הקהילה קיימה מוסדות פילנתרופיים כמו "עזרת יתומים", "ביקור חולים", "קופת מלווה", "גמילות חסד", מושב זקנים ודומיהם. ארגון "אטז" הוקם לצורך שמירת ושיפור בריאותם של היהודים. הארגון יזם את קיומם של מחנות קיץ ספורטיביים לילדי העיר בחיק הטבע - בשדות וביערות, וכן מימן - בשיתוף עם "חוג הנשים" - פרויקט הזנה לילדי בתי הספר. בית החולים היהודי, שנוהל ע"י "טאז" זכה למכשור הרפואי המודרני ביותר, ושמן הטוב של המחלקה הפנימית והמחלקה הגניקולוגית נודע למרחקים.

ישנם סיפורים אודות מערכת החינוך המגוונת והענפה בעיר. את הילדים היהודיים שימשו כמה בתי ספר: בית הספר של ילדי הפליטים מבריסק, בית הספר העברי הציוני "תרבות", בית ספר פולני פרטי לילדי יהודים אמידים, שני "חדרים מתוקנים" פרטיים בהנהלת מורים עבריים, וכן כמה בתי ספר פולניים עירוניים לילדים יהודיים, שבהם לא למדו בשבת. בשנת 1917 נחנך בית ספר יהודי חדש, "דינזון", שהלימודים בו היו כולם

בשפה האידיש. בשנת 1920 ספגה מערכת החינוך היהודית מכה קשה עקב התנכלויות ובזיזה מצד הצבא הפולני, בריאקציה אלימה למלחמה שפרצה בין רוסיה לפולין. במאמצים רבים הצליחו יהודי העיר לשקם את בתי הספר העבריים ולקיימם בדוחק.

מסיפורי הזיכרונות אנו לומדים גם אודות מוסדות התרבות שהתקיימו בעיר, שהבולטים בהם - הספרייה האידיש (שנוסדה כארגון ספרים מחתרתי בביתו של אחד המשכילים והפכה כעבור שנים ללגאלית), וחברת "יידישע קונסט" (אמנות אידיש, ובשמה המלא: "חברה ספרותית מוזיקלית של תרבות אידיש"), שנוסדה ב-1910 והייתה ידועה בעיר כחוג "הזמיר". מקימי ה"יידישע קונסט" שכרו עבור מבנה גדול בן שלוש קומות, שבו שוכנה הספרייה, והוא שימש בית תרבות, שריכז את הפעילות הספרותית, את חוג הדרמה, שכלל כ-30 איש, שהציגו מערכונים ומחזות, ופעילות מוזיקלית-ווקאלית (שכללה מקהלה בת 50 זמרים, תזמורת מיתרים, כלי נשיפה ומנדולינות). בשבתות נהנו מאות סופים מאירועים תרבותיים מגוונים והבית שקק חיים. שמו של הארגון נודע למרחקים ואנשי תרבות רבים - סופרים, שחקנים וזמרים - שאפו להגיע לעיר לביקור. בעיתונות המקומית יש תיאורים לא מעטים של ביקורים כאלו, כולל זה של ח.נ. ביאליק.

הפעילות התרבותית הענפה התבטאה גם בהוצאתם לאור של מגוון עיתונים (שבועונים וירחונים) בשפה האידיש. הבולטים שבהם - "שעדלעצער לעבען" ו"שעדלעצער ווכנבלאט". כחלק מפרויקט ההנצחה ושיקום הזיכרון אנו דואגים למצוא ולרכוש עותקים דיגיטליים של מגוון עיתונים (דרך הספרייה הלאומית בירושלים ומקורות נוספים) ומעלים אותם לאתר באופן הדרגתי.

תנועת ההשכלה והתנועה הציונית - שהתפשטו בפולין כבר בסוף המאה ה-19, מצאו להן מהלכים בשדלץ, בייחוד בקרב בני הנוער. כל ההתעוררות

הרוחנית והחברתית זרמה לאפיק הלאומי-ציוני. המורים הראשונים לעברית - גורביץ וקפלנסקי - הנהיגו חוגים מסודרים ללימוד השפה, ערכו קורסים בהיסטוריה, קיימו דיונים בעברית, אסיפות פומביות בבתי הכנסת וארגנו טיולים, דבר שהביא להידוק הקשרים בין בני הנוער הציוניים מכל שדירות העיר. לצד הפעילות הציונית נוסדו בשדלץ גם מפעלים חברתיים ותרבותיים, שהוציאו את יהודי העיר מבתיהם. קבוצת נערים ונערות בני 16-17 הקימו לעצמם בשנת 1924 מסגרת לקורסי ערב בעברית וכינו עצמם "חובבי שפת עבר".

קורסי-הערב של קבוצת "חובבי שפת עבר" התנהלו במשך תקופה ארוכה למדי ושימשו מקור להכשרת מדריכים לתנועות הנוער הציוניות - "השומר הצעיר", "החלוץ", "החלוץ הצעיר", "השומר הדתי", "העובד הציוני", "פרייהייט-דרור", ואחרות. באסיפות הציוניות השתתפו רבים. כאשר בא לביקור בעיר מנהיג ציוני או נציג מארץ-ישראל היה זה יום חג. כולם היו חברים בתנועה הציונית; וכל שכבות האוכלוסייה השתתפו בחגיגות: גברים ונשים, יהודים למדנים, חסיסים, מתנגדים, משכילים, סוחרים, בעלי-מלאכה, פועלים, עשירים ועניים, צעירים ומבוגרים.

בני הנוער נמשכו לתנועות הנוער הציוניות, שנועדו ברובם להכשירם לקראת חבורת בתנועות האם. הפעילות בתנועת הנוער זכורה לרבים מהבוגרים בזכות מחנות הקיץ החווייתיים וחגיגות ל"ג בעומר שנחגגו בצעדה המונית, בשירה ובריקודים עד אור הבוקר. ההתעוררות הלאומית-פוליטית לא פסחה גם על הנוער הדתי, ופעילותם התבטאה בעיקר בתנועת "צעירי המזרחי" (ותנועת הבנות המקבילה "בנות מזרחי") ותנועת "השומר הדתי", תנועות בעלת אופי לאומי פוליטי, שגם עסקו רבות בסיוע לאוכלוסייה היהודית הנוקדת.

בתקופת הפריחה והזוהר שלהן (בשנים 1930-1932) מנו תנועות הנוער בשדלץ כ-2500 חברים.

במקביל לחיי התרבות החילוניים ולפעילות הציונית התקיימה לה בשדלץ קהילה דתית-חרדית, שהשכיחה לשלב חיי תורה ועבודה. רבים מתלמידי החכמים בעיר ניהלו במקביל גם חיי מסחר ענפים. בשדלץ שימשו כרבנים גם חסידים וגם "מתנגדים". וכמעט כולם היו חביבים על כל שדירות העיר. מלבד בית הכנסת הגדול, ששימש כסימלה של העיר היהודית, היו פזורים בעיר עוד מבחר של בתי תפילה, שטיבלים ובתי מדרש קטנים, שהיו מלאים כולם במתפללים, בעיקר בסופי השבוע ובתקופת הימים הנוראיים. כמה מהסיפורים המרגשים שבאתר הם כאלו המסופרים מנקודת מבטו של ילד, שזוכר בגעגועים את מזמורי השבת והווי החגים, את סדר התפילות והזמירות על ניגוניהם המיוחדים.

שדלץ הייתה גם עירם של סוחרים ובעלי מלאכה. בעיר פעלו מאות בית-מלאכה, שעסקו בתעשייה זעירה של עבודת כפיים וקיימו בגופם ובידיהם את הפסוק "בזיעת אפיך תאכל לחם". הענף הגדול ביותר היה ענף העור. נמנו בו כ-500 סנדלרים, יצרני

המפלגות הציוניות והדתיות היוו חלק בלתי נפרד מהפעילות היומיומית של בני הנוער והבוגרים בשדלץ. תנועות כמו "המזרחי", ה"בונד", "פועלי ציון" - היוו אבן שואבת לבני הקהילה. תנועת "החלוץ" עסקה בהכשרת חלוצים בני העיר לעלייה לארץ ישראל, ולשם כך העסיקה צעירים יהודיים בעבודה פיזית יצרנית ב"קבוצי" הכשרה חוציים שהוקמו ברחבי פולין, ואף בשדלץ עצמה, תוך השרשת הרעיון הציוני ועידוד העלייה לא"י. למרבה הצער, לא פעם נדרשו אמצעים שונים כדי להשפיע על ההורים, שלא התירו לילדיהם לצאת לקיבוץ הכשרה והתנגדו לעלייה ארצה בכלל. המשפחות חוו טרגדיות קורעות לב, ובין העולם ארצה היו, שהוריהם לא התכתבו אתם במשך שנים..ההורים כעסו על הבנים שהמרו את פיהם, עזבו את הבית, לא נרתעו משום מכשול, ויצאו להגשים את חומם וכאן הכשירו את הקרקע למדינה היהודית העצמאית.

נטויה. את עיקר המאמץ בכיוון זה משקיעה יושבת ראש הארגון, הגב' בלה פרוז'נסקי, שלא חוסכת במאמצים כדי לאתר עוד ועוד חברים ולשמור איתם על קשר שוטף.

במסגרת המאמצים לשיקום הזיכרון, אנו רואים חשיבות מיוחדת בקירובם של בני הדור השלישי והרביעי אל מורשת האבות. צעירים אלו - שברובם כבר לא הכירו אישית את אלו שבאו "משם" - יכולים להתחבר אל העבר דרך הסיפורים, ולהכיר על ידי כך את ההיסטוריה המשפחתית והלאומית שלהם. הצעירים זוכים להציף אל חייהם של בני הנוער של פעם, שחיו בתקופה כה קריטית בחיי האומה. בני נוער שחיו בתקופת פריחתה של התנועה הציונית טרם קום המדינה, בני נוער שהיו חלוצים בתחיית השפה העברית ובחלומם על יישוב בארץ ישראל, בני נוער שניצבו מול דילמה קשה, וחלקם בחר לקום ולצאת לבדו אל ארץ לא נודעת, תוך שהם משאירים את הוריהם מאחור, ומבלי לדעת זאת - זוכים בכך להציל את חייהם.

נעליים גבוהות, מצחצחי נעליים ויצרני ציוד ספורט. את המקום השני תפס ענף פועלי המחט, ובו 400 פועלים-חייטים. חלקם הגדול של העובדים השתייך לארגונים מקצועיים, שהופקדו מצד אחד על ענייני עבודה, טיפלו במובטלים, בבעיות שנוצרו בעונה המתה, בעזרה סוציאלית, בסיוע בעונת החורף וכיוצא באלה, ומצד שני ניהלו גם פעולות תרבות: אסיפות, הרצאות וערבי שאלות ותשובות. ב"איגוד פועלי העור", שנמצ תחת השפעתם של הקומוניסטים, פעלו גם חוג דרמה ומקהלה. "איגוד פועלי המחט" פעל ללא ליאות למען שמירה על האינטרסים של החברים בו. בנוסף התקיימו איגוד הסוחרים, איגוד החנוונים, איגוד עובדי הכפיים ואחרים.

חיזוק הקשר על הקהילה

מאמץ עילאי הוקדש במהלך שלוש השנים האחרונות לאיתור חברי הקהילה ובני משפחותיהם, לצורך התפקדות בארגון. מארגון שמהן פחות ממאה אנשים בשנת 2005 צמח הארגון והוא מונה כיום כ-750 אנשים, ועוד היד

The screenshot shows the website for the Jewish Community of Siedlce in Israel. The header includes navigation tabs for Home, Forum, and other sections. The main banner features the organization's name in both English and Hebrew. Below the banner, there are several sections: a 'Galleries' section with a photo of a vintage camera, a 'Newsletters' subscription form, and a 'Recent News' section with a photo of a group of people. The sidebar on the right contains various links and news items.

תוכניות לעתיד - סיכום

אתר שדלץ כתוב כרגע רובו ככולו בעברית, ואנו מקווים שנצליח לגייס כספים על מנת לתרגמו לשפות נוספות, בפרט אנגלית, ספרדית וצרפתית, לטובת יוצאי הקהילה הרבים המתגוררים בארה"ב, צרפת, בלגיה וארגנטינה.

תוכנית נוספת שדורשת השקעה לא מבוטלת היא שילוב עצי משפחה בתוך האתר, דבר שיאפשר מיפוי מסודר של המשפחות, שחזור של השושלות ומציאת קשרי משפחה בין בני הדור השלישי והרביעי, שרבים מהם מעוניינים בהרחבת המחקר הגיאולוגי המשפחתי והקהילתי. אני באופן אישי עוסקת במחקר גניאולוגי כזה - של משפחתי מצד אבי - משפחת קרמרז - שלגביה יש לי מיפוי חלקי של חמישה דורות שהתגוררו בשדלץ עד המלחמה.

ארגון יוצאי שדלץ הנוכחי - ובפרט הפעילות האינטנסיבית סביב אתר האינטרנט שלנו - מהווה כלי לשימור זיכרונה של קהילה מופלאה, אשר חדלה מקיומה הפיזי בשל הצורך הנאצי, אך קיומה הרוחני והתרבותי לא פסק ולא נכרת. בזכות טכנולוגיות האינטרנט והמחשב - מועבר כיום זיכרון הקהילה הלאה, אל בני דורות ההמשך בארץ ובעולם, שנרתמים למשימה, מובילים אותה, והופכים את שדלץ למחוז של זיכרון וגעגוע.

בכדי לחזק את הקשר בין הדורות, מקפיד ארגון יוצאי שדלץ על ארגון מפגשים - בהם מתקיים דו שיח בין דורי ובו זוכים הצעירים לשמוע סיפורים וחוויות ממקור ראשון. כמו כן מתקיים באתר אזור המכונה "ככר העיר" ובו אנו מברכים את חברי הארגון החוגגים אירועים משפחתיים, משתתפים באבלם של אלו שאיבדו קרוב משפחה, וכן נותנים במה צנועה לאמנים, יוצרים וכותבים בני שדלץ, שבהם הם יכולים להיחשף בפני הקהל הרחב. בנוסף - אנו משתדלים להכין עלון תקופתי ובו עדכונים הנוגעים לארגון ולאתר הינטרנט, ולהפיץ אותו לחברים בדואר.

ארכיון התמונות הרחב הוא המקום המרכזי המאפשר לבני הקהילה להשלים את ידיעותיהם בנוגע לבני משפחתם שכבר אינם. אנו מאפשרים ומעודדים את בני הקהילה לחפש באלבומים המשפחתיים ולהעביר לארכיון שלנו כמה שיותר פריטים - תמונות, מכתבים ומסמכים - של בני משפחה שנולדו בשדלץ. התמונות מועלות לארכיון בליווי הסיפור המשפחתי והפרטים הידועים, כאשר הגולשים מוזמנים להגיב לתמונות ולנסות ולהשלים פרטים חסרים. לא מעט דמויות מצולמות כבר אותרו ע"י גולשים באתר, וקרובי משפחה רחוקים ולא ידועים - אותרו בזכות החיבור דרך האתר.

סיפורם של בני ישראל מהודו איזאק סולומון

השבטים 'האבודים'. במאה ה-8 לפנה"ס, תחת שלטונם של המלך אחאב והמלכה איזבל, כאשר נאסר עליהם לעלות לבית המקדש שבירושלים, החלו לנהל חגיגות בבתיים על פי הנחיות אליהו הנביא, שהיה גם נוכח בטקסי הבריתות של בניהם. בני ישראל מאמינים ב'הופעותיו' של אליהו בפניהם גם מאוחר יותר: פעם אחת כאשר ספינתם התרסקה אל חופי קונקן בטי' באב ובפעם השניה בטי"ו בשבט. תאריכים אלה שמורים אצל בני ישראל עד היום והם מציינים את בוא אליהו בהתכנסם ליד צוק קרוב לאליבוג (Alibaug), מקום בו נראים סימני הפרסות של סוסי מרכבתו. בבתיים של רוב 'בני ישראל' ניתן למצוא את

על מנת לספר ספור בן 2500 שנה של עם, נשענים הסטוריונים בדרך כלל על תעודות ישנות, מיתוסים, שירי עם, ספרי מסעות וחפירות ארכיאולוגיות, כמו גם על חישובים ושיפוטיות שלהם עצמם. לעמי - 'בני ישראל מהודו' ישנו התנ"ך ובו מתועדת ההיסטוריה שלפני הגעתו אל חופי קונקן שבהודו. דוחות וספורי נוסעים אשר נכתבו במשך המאות ה-19, וה-20 ממשיכים להיכתב גם עתה, אך השמות וכן בתי הקברות ובתי הכנסת שלנו, הם אלה שמספרים את ספורם של 'בני ישראל' בהודו בצורה הטובה והאמינה ביותר.

כפי המסופר בתנ"ך, חיו 'בני ישראל' בממלכה הצפונית של ארץ ישראל שהיתה שייכת לעשרת

תמונתו (ציור) של אליהו הנביא יושב בכרכרה
רתומה לסוסים עפה לשמים.

בני ישראל הדרימו אל ממלכת יהודה ומשם עשו
דרכם אל עציון גבר, היא אילת. קיימת סברה כי
שטו מכאן בספינות בשליחות שלמה המלך להודו,
כדי להביא שנהב פילים, טווסים, קופים וגם אבנים
יקרות ותבלינים. על פי הנחה אחרת, עזבו בני
ישראל את האזור בימיו של אנטיוכוס אפיפנס (175
לפנה"ס) לפני הארוע שהוביל לחג החנוכה.

כפי שנאמר לעיל, מספרים על כך שהספינות נטרפו
ליד חופי קונקן. רובם של הנוסעים מתו ונקברו
בשני קברים, לנשים ולגברים, בבית הקברות של
נבגב (Nagav) הקיים עד היום. לפי המסופר, כל
רכושם כולל ספרי תורה וחפצי דת אבד.

במשך השנים חיו בני ישראל בקבוצות סגורות
ומוגדרות והורשו להתחתן בינם לבין עצמם בדומה
לשיטה של הקסטות בהודו. כתוצאה מן האיסור
להיכנס אל בתי ההינדים, התקרבו יותר אל
האוכלוסיה המוסלמית. כך ניתן למצוא בתוך
שפת המהרתי של בני ישראל, מילים רבות
בשפות שדברו המוסלמים.

בדרך כלל לא היו **נישואין** מעורבים ביניהם, אך
במקרים נדירים כאלה בנות ישראל אשר התחתנו
עם זרים, אבדו לקהילה. כך גם עם בני: הם לא
הורשו להביא את נשותיהם הזרות לבית הכנסת,
ילדיהם היו מנוודים או נחשבו ל"שחורים" והוצאו
מחוץ לקהילה (לקסטטה).

שמותיהם בהתחלה היו שמות תנ"כיים: משה,
יצחק, יוסף, דוד וכו' והיו מוכרים בתור יצחק בן
יוסף, דוד בן משה, וכד'. אך מכיוון שלחיות עם
שמות כאלה בקרב ההודים משמעו להישאר זרים
לתמיד, אימצו בני ישראל את השיטה המקומית (של
ההודים והמוסלמים) לפיה ניתנו שמות המשפחה על
פי שמות הכפרים או העיסוקים. שם המקצוע: כגון
תלי - כובש שמנים, ניתן בדרך כלל על ידי אנשי
הכפר.

ישנם בערך 144 **שמות משפחה**, כמעט כולם שמות
הכפרים בהם גרו היהודים. לדוגמא, אלה שגרו
בכפר שפור נקראו שפורקרים, ואלה שגרו בנבגב
נקראו נבגבקרים, משמעות המילה 'קר' היא
להשתייך - כמו אילתי, תל אביבי, חיפאי וכו'.
שמות כגון גדקר היו שומרי המבצרים בזמנו של
המלך ההינדי, שיוואזי (Shivaji).

מחקירת ההסטוריה של ההתישבות ההודית
בקונקן, הבנתי שתולדות כפרים כגון Cheul או
Chemul מתפרשת ע"פ למעלה מ-2000 שנה. אבל לא
נמצאו שמות משפחה אשר נשאו את שם הכפרים
המרכזיים של רוודנדה, ואליבאג שנוסדו רק במאה
הרביעית לספירה. כאשר דוד רחבי (David Rahavi)
- סוחר יהודי וכפי הנראה אחיו של הרמב"ם -
מצא את בני ישראל לפני כ-800 שנה, הם נשאו כבר
את שמות המשפחה הנוכחיים. דוד רחבי, אשר
שוכנע כי 'בני ישראל' משתייכים על שבטי ישראל
האבודים, מינה שלושה ראשי משפחה: זיראטקאר,
שאפורקאר ורז'פורקאר בתור "קאזים", האחראים
להתחדשות הדתית בקרב בני ישראל. בהתחשב בכל
העובדות הני"ל, מנהג אימוץ שמות המשפחה האלה
החל במאה השנייה או השלישית לספירה.
תולדותיהם של שמות המשפחה ההודים הדומים
להם אינם קודמים לכך. רשימות בית הקברות
במשרדי הכפר שלי, הם מן המחצית השנייה של
המאה ה-16.

בהתחלה התקיימו **התפילות** בבתי הכפריים, שם
התקבצו משפחות בני ישראל לתפילות ליל שבת.
כאשר נבנו בתי הכנסת התחילו האנשים לבקר שם
וחוץ מתפילות יומיות ותפילות החגים התקיימו גם
טקסי הנישואין, הבריתות, טקסי מתן שמות
ואירועים אחרים. ההינדים והמוסלמים כיבדו את
מינהגי הדתיים.

בתקופת השלטון המוסלמי בהודו, הגדרתנו אנו
כבני ישראל הצילה אותנו מהשמדה. המוסלמים
כיבדו את בני ישראל ונשענו בכך על הכתוב בקוראן,
בסורה מס. 17 כ"אישרא"י - הטיול הלילי - שהוא
השחרור מעבדות מצרים על ידי משה הוא יבני
מוסה'. אחדים מבני ישראל אף שירתו בחצרות
השליטים המוסלמים.

מספרים שהשולטן טיפו, המושל המוסלמי של
מייסור, לקח בשבי כמה חיילים בריטיים
במלחמת מייסור ה-II. הוא נהג להביא את אסיריו
לבית המשפט וציווה עליהם להתאסלם או למות.
שניים מאסיריו היו חיילים מבני ישראל - סמאגיי
ואיזגי גובאקאר. לשאלת זהותם השיבו שהם מבני
ישראל, שאינם מוכנים להמיר את דתם ושהם
מאמינים במוסה פייגמבאר, הנביא משה. אמו של
טיפו, שישבה מאחורי וילון, הזכירה לבנה שבני
ישראל נזכרים בקוראן ושהם בני דודיו. טיפו
השאירם בחיים.

ואולמות תפילה. (רק ביי"כ אחד נבנה בסוף המאה ה-18). במקומות בהם גרו מספר גדול למדי של בני ישראל, הוקם בתחילה בית כנסת בבית פרטי ורק לאחר מכן נבנה בית כנסת קבוע בעזרת כספים פרטיים וציבוריים.

רוב אתרי ההנצחה היהודיים נבנו ע"י משפחת ששון. דוד ששון (1864-1792), מייסד 'שושלת ששון' בהודו אשר ברח מרדיפת הפאשות בעיראק דרך בושיר באיראן והגיע להודו בשנת 1828 יחד עם אביו שנפטר שם.

יהודי בגדד התפללו בהתחלה בבית כנסת של בני ישראל וגם קברו את מתיהם בבתי קברות של בני ישראל. כאשר התפתחה הקהילה הם הקימו בית כנסת ובתי קברות משלהם.

דוד ששון ומשפחתו הגדולה, בת שמונה ילדים, הקימו אימפריה של מסחר וסחר בינלאומי. מפעליו הרבים הטיבו עם הקהילה היהודית במומביי, כלכותה ופונה.

בשנת 1861 בנה ששון את בית הכנסת 'מגן דוד' בביקולה ואחדים מהמוסדות התרבותיים והאזרחיים החשובים אשר כללו בתי חולים, בתי יתומים, ספריות מוזיאונים, רציפים, בתי ספר, מוסדות צדקה, ובתי קברות. בית הקברות בצ'ינציפוקלי נבנה לזכר אלברט ששון שנקבר בשנחאי.

דוד ששון תמך במשכילים ובפרסומים אקדמיים (גם החינוך שלי מומן ע"י קרן המלגות ע"ש ששון). בעיר פונה הוא בנה את 'בית החולים ע"ש דוד ששון', מרפאה ובית חולים למצורעים, ואת בית כנסת אוהל דוד, שמגדלו מתנשא לגובה של 30 מ' ומהווה נקודת ציון בעיר.

כיום מונה אוכלוסיית בני ישראל כ-65.000 נפש החיים ברובם בישראל, כ-2000 בארצות דוברות אנגלית וכ-4500 בהודו, בעיקר בערים מומביי, תאנה ופונה, דלהי אחמדאבאד.

כ-30 בתי כנסת פרושים ברחבי הארץ לרשות בני ישראל, בהם משרתים החזנים שלהם ולאחדים מהרבנים יש היתר לערוך בריתות וחתונות.

תוצאות בדיקת DNA שערך טיודור פארפיט בשנת 2002 בתושבים בכפרים באזור קונקן, הראתה שהם נושאים את הגן הנדיר "משה", דבר שמוכיח את יהדותם.

לפני כ-3 שנים נסעתי להודו על מנת להשיג את שמות בתי הקברות של בני ישראל בהודו

כאשר הבריטים ניצחו את השולטן טיפו במלחמת מייסור ה-III, הובאו האחים דיבקאר למומביי. לאחר סיום שרותם הצבאי, הם הקימו את ביה"כ הראשון של בני ישראל, 'שער הרחמים' (במומביי בשנת 1796) מקרן הפנסיה שקיבלו מהבריטים.

בכפרים הודיים, עבדו בני עמי בנגרות ובבתי בד. הם לא הפעילו מכוונות בשבת ולכן המקומיים קראו להם 'כובשי-שמן של שבת'. בני ישראל מאמינים שהם למדו מקצוע זה בארץ ישראל כחברים בקרב השבטים של נפתלי וזבולון.

בתקופת המוסלמים ז.א. מאז המאה ה-16, עברו השמות היהודיים תהליך של התאסלמות: משה נהפך למוסה, יצחק נהפך לאיזאק, דוד נהפך לדאוד וכו'. בתקופת המראתה במאה ה-17, הוסיפו המשפחות המכובדות את הסימות ג'י (Ji) לשמותיהם המוסלמיים, כך שהשם מוסה הפך ל- מוסאג'י, איזאק ל-איזאקג'י או איזאג'י, דאואד ל- דאואדג'י וסמואל ל-סמאג'י, בדומה ל-שיוואג'י או תנאג'י - המראתים.

מהמאה ה-19 ואילך, גברה ההשפעה הבריטית בעקבות חינוך ומקומות עבודה. אף השמות הפכו אנגליים יותר: השם מוזאג'י הפך ל-מוזס, איזאקג'י לאיזאק, דוואדג'י לדוויד וכו'. גם שמות המשפחה השתנו בתקופה זו: שאפורקאר הפך ל-שייפר, וואלוואתקאר ל-וולקר, אשתמקאר ל-אשטון, קולאטקאר לקולט וכד'.

בישראל היו למורים קשיים בהגיית שמות ילדינו. לדוגמא: שמי כאן הוא איזאק סלומון, אך כל התעודות שלי מהודו הן על שם איזאק ג'וסף סלומון שפורקאר. ילדי רשומים כאבי סלומון ויובל סלומון. חוששני שכך אנו הולכים בדרך לא נכונה. בעוד שני דורות, נשכח את שמות המשפחה המקוריים שלנו וכתוצאה מכך יאבד הקשר התורשתי לתמיד.

ההגירה אל מומביי (של אז) התחילה עוד במאה ה-18. בני ישראל חיפשו משרות בצבא הבריטי וקיוו לעבוד עבור חברות בריטיות בהודו ובח"ל. גם אפשרויות החינוך לילדים היו טובות יותר במומביי. כמו כן, ביקשו להתרחק מן המלחמות בקרב המנהיגים ההינדיים והמוסלמיים בכפרים, אשר הפכו את החיים שם למסוכנים. עם המעבר הזה - של בני ישראל מהכפרים למומביי - התעורר הצורך בהקמת בתי כנסת, בכדי לספק את צרכיהם הדתיים. במומביי ובכפרים הסמוכים, בנו בני ישראל - במשך המאה ה-19 ומחציתה הראשונה של המאה ה-20 - כ-30 בתי כנסת

בתי קברות בבנדרה ובתאנה מטופלים על ידי ועדי בתי הקברות שם והם עדיין בשימוש. שמעתי שמשפחות הקוברות את מתייהם בבית הקברות בתאנה צריכים לשלם סכום מסוים כתרומה לבית הכנסת המקומי.

עם עזיבת 'בני ישראל' את הודו למדינת ישראל עולים הוריהם הזקנים בעקבותיהם. אם מגמה זו תימשך יישארו שם רק משפחות בודדות מיבני ישראל ונוכחותן בת 2,000 השנה עשויה להסתיים.

מטרת המחקר שלי היא לעורר את קהילת 'בני ישראל' בישראל, בהודו ובשאר מדינות העולם לעובדה, שיש להם עבר עשיר מאד שעשוי להיעלם. חובתנו היא להביא להכרתם את הידע במורשת התרבותית העתיקה שלנו ובשמירת מנהגי הדת המיוחדים לקהילה זו.

ד"ר יצחק יוסף סולומון נולד בקונקאן [Konkan] לא רחוק ממומבאי, הודו, ב-26 באפריל 1937. הוא קיבל תואר ראשון בכלכלה ותואר שני בהיסטוריה ממכללת אלפינסטון [Elphinston], מומבאי. באותה תקופה הוא גם לימד בבית הספר התיכון 'סר יעקב ששון', שבו הוא עצמו למד בזמנו. הוא גם היה בין עוזריו של וינובה בהאבה [Vinoba Bhave], היורש הרוחני של מהטמה גנדי.

הוא עבד כמנהל מכירות בהודו במשך 12 שנים. עלה לישראל ב-1975 עם רעייתו ובנו התינוק. עבד בנמל אילת במשך 12 שנים, ובאותה תקופה לימד בערבים במכללת אילת. לאחר מכן לימד 20 שנה בבתי ספר תיכוניים באילת. בשנת 1999, בהיותו בישראל, קיבל תואר שני בחינוך מאוניברסיטת ליברפול ולאחר חמש שנים קיבל תואר דוקטור בחינוך.

כיום, כאיש חינוך בגימלאות, הוא מלמד בהתנדבות במספר בתי ספר דתיים באילת. הוא חבר פעיל בקהילה היהודית באילת ומנהל מועדון הקריקט באילת. במשך שש השנים האחרונות הוא עובד בפרויקט בתי העלמין בקונקאן ומומבאי, מנקודת המבט של חקר השורשים של קהילת 'בני ישראל' העתיקה בהודו.

הרשומים ב'אתר הקבורה' של האגודה הגנאולוגית היהודית בארה"ב. ביקרתי ב-55 בתי קברות שבכפרי קונקן ההרוסים ברובם. משפחות מועטות מיבני ישראל' שיכולות לשמר את זכרון מתייהן עדין חיות כאן כיום. מי שדואג לנקיון בתי הקברות הם התושבים המקומיים אשר גם בנו עליהם בתים. הגדרות שהיו סביב בתי הקברות לא תוחזקו ואלה הפכו לאיזורי מרעה. בתי קברות אחדים נחרשו והפכו לשדות מעובדים. רק בתי קברות ספורים באליבו, צ'אול, פֶּן, פֶּוּול, פאלי, ונגב עדיין פועלים. יהודים מישראל שיקרייהם קבורים בבתי קברות אבודים בקובלה, דואגים להקים גדרות מסביב על מנת להגן על קברות אבותיהם הקדמונים, אך המקומיים מהווים איום לקיומם.

בעבר, קיבלה כל משפחה כפרית חלקה לקבורת מתייה בתוך בתי קברות כפריים. כך מצאתי את כל קברי משפחות שפורקאר בחלקה אחת. דבר זה היה לי לעזר רב במעקב אחרי עץ היוחסין של כמה משפחות, לפי השמות ותאריכי הלידה והפטירה הרשומים על המצבות.

בעיר פונה, ביקרתי ותייעדתי בית קברות בן 300 שנה שתולדותיו פורסמו ברבים, ועכשיו מתעתדת העירייה לשמר אותו כאתר הנצחה. נותרו בו רק 5 קברים, האחרים נהרסו תוך כדי עבודות להנחת צינור מים ענקי שעבר דרך בית הקברות.

בסוראט, לונאבלה וגראנט רוד הופכים בתי קברות יהודיים למזבלות. כל התלונות אשר הופנו לרשויות המקומיות בגין התנהגות מבישה זו, לא הניבו תוצאות.

במומביי ישנם שני בתי קברות גדולים מאד: האחד בציינציפוקלי עם יותר מ 1,000 קברים של חברים בקהילה הבגדדית, והשני בוורלי ששייך לקהילת בני ישראל עם 4,500 קברים נכון לעכשיו. למרבה ההפתעה שליש מבית הקברות שכולל קברים ישנים, פונה ונבנה שם בית מגורים רב-קומתי. על אף אחריותו של ועד בית הקברות כלפי קהילת 'בני ישראל' אין הדבר נדון ואף אחד אינו רוצה לדבר עליו. בית הקברות של בני ישראל בקורלה במומביי עובר גורל דומה.

מזלו של חוקר שורשים

אילן גיא

לא השכלתי לברר בצעירותי, יתכן שסבא וסבתא דיברו על כך אבל מי בכלל הקשיב להם? את מי זה עניין? כל מה שסיפר לי אבי שהוא נולד בכפר שבפלך מוגילוב ברוסיה הלבנה (Mogilovski Oblast, Belarus).

כאן באה לעזרתי טכנולוגיה מופלאה - האינטרנט. מזל שטכנולוגיה זאת לא הייתה זמינה בתקופת צעירותו של סבא כי אז בטח לא היה בוחר לחפש את עתידו דווקא כאן, בארץ הקודש, החמה, היבשה, המאובקת ורווית המלחמות אלא מין הסתם היה בוחר במקום אחר על פני כדור הארץ וההפסד היה כולו שלי...

באמצאות האינטרנט יצרתי קשר עם אדם רוסי שמתמחה בחיפוש מקומות ואנשים. שלחתי אליו מסמך ששימש תעודת מסע (מעין דרכון) שהנפיקה כנסיית הכפר לסבי בשנת 1918 ושכללה פרטים על מקום הולדתו, שמות הוריו, שמות אשתו וילדיו ותאריכי לידתם. בעזרתו איתרתי את מקומם המדויק של קוסאצ'יובקה (Kosachyovka) - כפר הולדתו של סבא אלישע, וקוסטיוקובקה (Kostyukobka) - כפר הולדתה של סבתא רבקה (רחוקים כשני קילומטר האחד מהשני). כבר בשלב זה הופתעתי לגלות שכפר מוצא משפחתי נמצא ברוסיה ולא בבלרוס. מסתבר שאחרי מלחמת העולם השנייה חלו תזוזות בגבול בין רוסיה לבלרוס וכך קרה שהכפר קוסאצ'יובקה הועבר מכפיפות לפלך מוגילוב שבבלרוס לכפיפות לפלך סמולנסק שברוסיה (Smolenski Oblast, Russia).

חיפוש בספר הטלפונים האזורי העלה מספר טלפון של אדם העונה לשם המשפחה שלנו, ולדימיר אגייב (Vladimir Ageyev) שמתגורר בעיירה בשם שומיאצ'י (Shumyachi). צלצול טלפוני אחד אישר סופית שבנוסף למיקומם של הכפרים מצאנו גם קרוב משפחה (בן של בן דוד של סבא) שבעצמו נולד בקוסאצ'יובקה וסיפור עזיבתו של סבא לארץ הקודש ידוע לו, למרות שאת סבא לא הכיר (האיש בן 50 ואת הסיפור שמע מאביו). ולדימיר שמח לשמוע שיש מישהו בעולם שמתעניין בו ובכפר הולדתו והעביר לי מסר (באמצעות המתווך) שישמח לפגוש אותי ולארח אותי אם אחליט יום אחד להגיע לאזור. זה היה לפני שש שנים ובליבי גמלה ההחלטה שאני מגיע לשם ויהי מה. ואכן הגעתי לשם עם רעייתי בחודש אוגוסט 2003. למרות

ניסים לא קורים לעיתים תכופות, אבל לי קרה נס: אחרי שאיבדתי כל תקווה לאתר קרובי משפחתי של סבתא רבקה או פרטים כלשהם אודותם, מצאתי את עצמי בליבו של סיפור מפתיע ומרגש עד דמעות.

דרכם של אנשים צעירים להביט קדימה אל העתיד ולא לעסוק בעברם או במקורותיהם. אולם מגיע שלב בחיים שאדם שואל את עצמו יותר "מאין אני בא" מאשר "לאן אני הולך". הגענועים לאלה שאהבנו ושהלכו מבלי שוב גורמים לנו לחטט בעברנו, להתרפק על זיכרונות ילדותנו ולנסות ל"החיות" בזיכרוננו דמויות ומקומות מהעבר הרחוק, לחפש את השורשים. ברוב המקרים כאשר מתעורר הצורך ומתחילות להישאל השאלות מסתבר שאין כבר את מי לשאול. מידע רב ויקר יורד לקבר ביחד עם הזקנים ומורגשת הרגשה קשה של החמצה. מאז מותו של אבי בקיץ של 1999 התעורר בי צורך עז לחקור את מקורות משפחתי, משפחה של גרים רוסיים, משפחת אגייב (Ageyev), לנסות לשחזר את קורותיהם ואף להגיע פיזית למחוזות ילדותם, להתרשם מהנופים, לשמוע את הצלילים ולהריח את הריחות. במיוחד סקרנה אותי השאלה מה גרם לסבי (רודיון טרפימוביץ' אגייב (Rodion Trofimovich Ageyev), בן איכרים רוסי, לקום יום אחד, לנטוש את משפחתי, את דתו ואת כפר הולדתו, לארוז מעט מיטלטלין על עגלה רתומה לסוס וביחד עם אשתו (יקטרינה פטרובנה אילינה (Yekaterina Petrovna Illina) בת הכומר המקומי, ושלושת ילדיהם הפעוטים, לנוע דרומה במורד נהר הדנייפר כשהמטרה הסופית היא להגיע לארץ הקודש ולחיות שם כיהודים. עניין אותי לדעת מה עבר לאותו איש בראש, איך הוא העז, למה הוא ציפה?

חלפו יותר מ-85 שנה מאז אותו מעשה וכל מי שהיה קשור בצורה זאת או אחרת כבר לא בין החיים. מה שנשאר עכשיו זה לאסוף פיסות מידע, לבנות תיאוריות ולנסות לחבר את הפאזל המרתק הזה.

אחרי שערכתי מחקר מקיף מתוך מסמכים אישיים שמצאתי בעיזבוננו של סבא, שכללו תעודות ורשימות אישיות, עדיין לא קיבלתי תשובות מספקות והחלטתי לנסות ולחפש ממצאים ומידע נוסף בכפר מוצאו. השאלה הבאה שנשאלה מה שם הכפר והיכן הוא נמצא? (אפילו את הפרטים האלו

אכזריים מהנאצים עצמם. בסתר ליבי פיללתי שלא אתקל בעובדות על פעילות עויינת של מי מבני משפחתנו (הגויים) כנגד היהודים או הפרטיזנים.

מאחר והרוסית שלי הלכה והשתפרה, התחלתי לחפש ולתרגם חומר ברוסית על תקופת הכיבוש שם. נזכרתי שכאשר ביקרנו בכפר הולדתו של סבא והתארחנו אצל ולדימיר אגייב קרוב המשפחה, קיבלתי ממנו ספר, "האלמנך של שומיאציי" (Shumyachkii Almanakh)¹, יומן היסטורי של כפריי הסביבה בו הם מספרים את סיפוריהם האישיים על חייהם ותלאותיהם בתקופות השונות. בספר זה מצאתי מספר סיפורים אישיים של אנשים בני כפרו של סבא, כולל שני סיפורים מרתקים שכתב סמיון אגייב (Semion Ageyev) אביו של ולדימיר, ושם מוזכרת עובדת "ירידתו" של סבא ממולדתו רוסיה ו"עלייתו" לישראל, עובדה שגרמה לבני משפחתו שנשארו ברוסיה צרות. לדוגמא: בן דודו של סבא, אביו של ולדימיר, לא התקבל כחבר למפלגה הקומוניסטית" בגלל שכן דודו נסע לישראל... וכאן מתחיל בעצם הסיפור המרתק שברצוני לספר:

מצאתי באותו "אלמנך" סיפור שמספרת מישהי בשם לידיה סידורובה (Lidia Sidorova), ילידת הכפר קוסאצ'יובקה. זה סיפור על ילדותה ועל קורות משפחתה בתקופת הכיבוש הנאצי בכפר. היא מספרת בין היתר על מה שעשו הגרמנים לקהילה היהודית הגדולה בכפר השכן פטרובנה ועל משפחת מורתה האהובה לידיה פטרובנה (Lidia Petrovna) שהסתירה בביתה נער פרטיון יהודי פצוע בשם ליובה גורביץ (Lyova Gurevich) ושבעקבות הלשנה נלקחו המורה ובתה לחקירה במרתפי הגסטאפו. כיצד האם וביתה העדיפו למות בעינויים נוראיים מאשר להסגיר את הילד ובכך לחרוץ את גורלו. וכן

ליובה גורביץ עם ההקדשה למצילו

שהרבה מידע חדש לא עלה ברשתי חשבתי לתומי שהצלחתי לסגור את המעגל. אולם מסתבר שטעיתי: המעגל לא נסגר אלא דווקא נפתח. שם, בכפר קוסאצ'יובקה הנידח והעזוב, השוכן כ-100 קילומטרים מדרום לעיר סמולנסק, נזרע בי זרע הסקרנות והאמביציה לחקור את הסיפור של סבא וסבתא עד תום.

החלטתי לנסות לכתוב את הביוגרפיה של סבי אלישע שהיה לכל הדעות איש מיוחד במינו ועשה בחייו "מעשים לא סטנדרטיים". החלטתי לחקור, עד כמה שידי משגת, את ההיסטוריה והשורשים של משפחות סבא וסבתא ולנסות למצוא תשובות לשאלות שלא השכלתי לשאול את הזקנים בחייהם. הגעתי להחלטה שבכדי שתהיה לי נגישות לחומרים רבים ככל האפשר עלי ללמוד את השפה הרוסית. ואכן מיד אחרי חזרתי מהביקור ברוסיה התחלתי ללמוד רוסית. נרשמתי לקורס רוסית בברליץ ואחרי שסיימתי שם את שלב היסודות הגעתי למסקנה שעדיף שאמשיך ללמוד באופן פרטי וכך עשיתי. כיום אני מסוגל לקרוא ולכתוב ולתקשר ברוסית ולגלוש באתרים רוסיים באינטרנט. בעזרת מורתי הפרטית תרגמתי מרוסית לעברית את יומנו האישי של סבא הכתוב בכתב ידו (הדרך שאותו יומן נמצא והגיע בסופו של דבר לידי גם היא בהגדרה 'נס' וראוי לסיפור בפני עצמו). לצערי הרב, מתוך היומן לא קיבלתי תשובות על שאלותי, למרות שהאינפורמציה שמצאתי ביומן חשובה מאוד ותשמש אותי בכתיבת הספר. בנוסף ללימוד השפה הרוסית השתתפתי בסדנא לכתביבת ביוגרפיות באוניברסיטה הפתוחה שם קיבלתי בטחון נוסף ותיאבון גדול לכתביבת הביוגרפיה.

כמו כן, עשיתי מאמצים לאסוף עובדות ולאתר אנשים, קרובי משפחה, מכרים וחברים שאולי יודעים או שמעו פרטים וסיפורים על מחוזות ילדותם של סבא וסבתא. מאוד התעניינתי לדעת מה עבר על כפרו ומשפחתו של סבא בתקופת הכיבוש הנאצי. ידעתי שכל האזור (מערב ברית המועצות) נכבש ע"י הגרמנים מיד בתחילת המלחמה. ידעתי גם שבאזור הכפר של סבא (קוסאצ'יובקה) היו כפרים רבים עם קהילות יהודיות גדולות. כמו כן, בכל המקומות שהיו מתחת למגף הנאצי היו משתפי פעולה מקומיים, כאלו שבמקרים רבים היו אף יותר

בחיים הוא צריך להיות אדם בן 75 ומעלה... אז איפה אתם הייתם מתחילים לחפש?

אני מעריך גדול של האינטרנט וגם מאמין בניסים. לא שערתי בנפשי שאמצא את ליובה גורביץ באתר הראשון בו החלטתי לחפש, אבל החיים מלאים הפתעות, ולפעמים, לעיתים רחוקות, הפתעות טובות....

מתוך אינטואיציה חסרת הסבר נכנסתי לאתר של יד ושם, גלשתי לאזור דפי העדות, בטופס החיפוש כתבתי בעיברית "ליובה גורביץ", הקשתי על מקש ההכנס... כלום!!! ואז בא לעזרתי הנסיון הרב שצברתי בחיפוש ברשת. עברתי לאנגלית ומלאתי מחדש את שדה החיפוש "Gurevich, Petrovichi" הקשה על מקש Enter ישששש!!! מצאתי באתר יד ושם שלושה דפי עדות עם השם גורביץ מהכפר פטרוביצי. הדף הראשון היה עדות על הוצאתו להורג בירייה בשנת 1942, בידי הנאצים, של ישעיה גורביץ מפטרוביצי. הדף השני היה עדות על הוצאתו להורג, באותן נסיבות ובאותה שנה, של ישראל גורביץ בן 4 מפטרוביצי. הדף השלישי היה עדות על מותו בקרב מול הגרמנים, באותה שנה, של הפרטיזן חיים גורביץ בן 17 מפטרוביצי. שפשתי את עיני, על כל שלושת דפי העדות היה חתום לב גורביץ, מתגורר ברחוב האילנות 1, דירה 4, יקנעם... בינגו!!! למצוא את מספר הטלפון שלו היה ממש פשוט. מתוך כל הגורביצים מיקנעם שעלו בחיפוש אתר בזק 144 עלה השם שאני מחפש "לב גורביץ". מצאתי את הנתונים הנ"ל מאוחר בלילה. למחרת בתשע בבוקר כבר שוחחתי ברוסית העילגת שלי עם גברת גורביץ שאמרה לי שליובה לא בבית, "יחזור עוד שעה יתקשר אליך". ואכן הוא התקשר, וגם הוא לא מדבר טוב עברית למרות שעלה לישראל בשנת 1991. ואכן הוא הילד ליובה גורביץ אותו הסתיר בביתו בכפר קוסאצ'יובקה פרוקופי וסילייביץ. ביקשתי שיסביר לי איך זה שתמונה שלו עם הקדשה לפרוקופי וסילייביץ נמצאה באלבומו של סבי שאמנם נולד בקוסאצ'יובקה אך עזב ועלה לפלסטינה ארץ הקודש בשנת 1923, הרבה לפני מאורעות הזוועה של מלחמת העולם השנייה? ליובה היה כל כך המום ורגש, והרוסית שלי כל כך גרועה שלא הצלחנו להבהיר ביננו את הנקודה הזאת. סיכמנו שאשלח לו בדואר עותק של התמונה והוא ינסה להזכר מה היו גלגוליה, למי נתן את התמונה ומתי. סיכמנו שאחרי שיקבל ממני את התמונה ואת הסיפור שכתבה לידיה סידורובה,

באיזה אופן בעלה של המורה, פרוקופי וסילייביץ (Prokofi Vasileyevich), שהיה מנהל בית הספר בכפר, חירף את נפשו והסתיר בבור שחפר ברצפת בית המשפחה את הילד ליובה, בכל תקופת הכיבוש, עד ליום השיחרור.

עד כאן, סיפור די סטנדרטי, אמנם קשה ומרגש, אבל כמותו יש רבים. והנה, פתאום הבריק בראשי הברק... השם פרוקופי וסילייביץ נשמע פתאום מוכר... נזכרתי שבין התמונות הישנות שמצאתי בעיזבונו של סבא היתה תמונה קטנה של בחור צעיר אותו לא הכרתי ולא ידעתי מיהו ומה הקשר שלו לסבא או לסבתא. בצידה האחורי של התמונה היתה רשומה הקדשה ברוסית שזה לאחרונה, במסגרת החיטוט שלי בכל טקסט שכתוב ברוסית, תרגמתי לעברית. בידיים רועדות התחלתי לחפש את התמונה בערימת התמונות וכאשר סוף סוף מצאתיה החזקתי אותה בידי ותרגמתי שוב את הכיתוב שבצידה האחורי, קפאתי במקומי ורק כעבור מספר דקות הצלחתי להוציא מפי מילה אחת: "וואו!!!" הנה התרגום לעברית של הכיתוב שמאחורי התמונה:

הביטו וזכרו!!! את השנים הנוראות והשחורות שעברו עלינו בזמן הכיבוש הפאשיסטי. מוקדש לפרוקופי וסילייביץ מהאדם אותו הוא הציל ממוות נורא ליובה 1/3/45

לפתע הבנתי, שהסיפור העצוב והנורא של לידיה סידורובה לא רק מספק עדות על קורותיה הטרגיים של קהילת יהודי פטרוביצי ועל הקשר של קהילה זאת לקהילת כפרו של סבא. התמונה שמצאתי בעזבונו של סבא הפכה גם את סבא וסבתא, ובעקיפין אותי, לחלק מעלילה נוראית של יהודים נרדפים ע"י מרצחים נאצים ואנשי כפרו של סבא, ואולי בני משפחתו, הגויים, שמחרפים את נפשם להציל נפש אחת של ילד יהודי...

השאלה הראשונה שעלתה במוחי היתה "איך ובאילו נסיבות הגיעה התמונה של אותו ליובה גורביץ לאלבום התמונות של סבא?". השאלה השנייה שניקרה במוחי הייתה – "מי היו לידיה פטרובנה ופרוקופי וסילייביץ ומה היה הקשר שלהם לסבא אלישע (רודיון טרפימוביץ אגייב) או לסבתא רבקה (יקטרינה פטרובנה אילינה)?"

במחשבה מהירה הבנתי שיש רק סיכוי אחד לקבל תשובות לשאלות הנ"ל – אני חייב למצוא את ליובה גורביץ!! בתקופת המלחמה היה נער, אם הוא עדיין

ניפגש ביקנעם וננסה בכוחות משותפים ובעזרת השם, למצוא תשובות לכל השאלות...

שבוע לאחר מכן לקחתי איתי את מורתי לרוסית, (לכל מקרה שאתקשה לדבר ברוסית) ונסענו ליוקנעם לפגוש את ליובה גורביץ. כמוכן שלקחתי איתי את התמונה המקורית שהקדיש ליובה למצילו פרוקופי וסילייביץ, וכן תמונות ישנות נוספות שחשבתי שיעניינו את ליובה. הפגישה היתה מאוד מרגשת. ליובה מיד זיהה את התמונה ופרץ בבכי, ואני ומאיה (מורתי) הצטרפנו. ליובה סיפר לנו את סיפורו ואת סיפורה הקשה של המשפחה שהצילה אותו, משפחת איבנוב (Ivanov), מהכפר קוסאצ'יובקה. הוא סיפר, כשהוא ממרר בבכי, איך לקחו אנשי הגסטאפו את לידיה פטרובנה המורה ואת ביתה הצעירה לוסיה. סיפר איך נודע לפרוקופ איבנוב על כך שביתו הוכתה למוות במרתף הגסטאפו ושגופתה הקטנה נמצאת בעיירה הסמוכה רוסלב (Roslav). איך הכין תכריכים ונסע להביא את ביתו לקבורה ואיך למרות כל הסבל והצער שעבר על פרוקופי איבנוב, הוא המשיך במשימתו האנושית להסתיר את הנער היהודי ולטפל בו.

שאלתי את ליובה כיצד לדעתו הגיעה התמונה שלו – עם הקדשה לפרוקופי וסילייביץ איבנוב, לידי סבי, אך הוא לא ידע להסביר. עד כמה שזכור לו האגייבים היו שכנים של האיבנובים אבל לא ידע להגדיר את הקשר. בשלב זה, התעלומה נשארה בעינה. כמוכן שהסכמנו להצטרף לליובה ולאישתו שהכינה עבורנו ארוחת צהרים ממטעמי המטבח הרוסי. אחרי שסעדנו את ליבנו הראתי לליובה את התמונות הנוספות שהבאתי איתי. אחת התמונות הייתה תמונת פורטרט של אישה. תמיד חשבתי שזאת תמונה של האימא של סבתא רבקה. כאשר החזיק ליובה בידו את התמונה התחיל לפתע לבכות שוב. אחרי שנגע אמר: "זאת תמונה של לידיה פטרובנה איבנוב, האישה שמסרה את חייה ולא הסגירה אותי לגרמנים". התעלומה הלכה והעמיקה ואיתה התנפצה אצלי התיאוריה שהאישה שבתמונה שתמיד "ידעתי" שזאת אם סבתי אינה מי שחשבתי ומי שחשבו כל בני משפחתי. השארתי אצל ליובה את המעטפה עם כל עותקי התמונות שהבאתי ונפרדנו ממנו ומאישתו לשלום עם הבטחה שניפגש שוב בקרוב.

באותו הערב צלצל ליובה ובקול נרגש אמר לי שבין התמונות שהשארתי אצלו יש תמונה של משפחת איבנוב בהרכב מלא – לידיה פטרובנה אם המשפחה, פרוקופי וסילייביץ אב המשפחה, הבת

ליובה (Luba) והבת הצעירה לוסיה (Lucia). התעלומה הלכה והתבהרה, התמונות שחשבתי שהן תמונות הילדות של סבתא יקטרינה פטרובנה עם אביה, אימה ואחותה, הן תמונות של משפחת איבנוב, המשפחה שהצילה את ליובה גורביץ, הנער היהודי הפצוע שהפרטיזנים הביאו לביתם ושעליו הם שמרו כעל בבת עינם ואף מסרו את נפשותיהם עבורו...

ליובה סיפר לי שבעבור מעשיהם אלו העניק העם היהודי לפרוקופי ולידיה איבנוב את התואר המכובד "חסידי אומות העולם". ליובה המשיך וסיפר לי שגם אישתו השנייה של פרוקופי, יליזבטה קונדריטייבה (Yelizaveta Kondraiteyeva), זכתה לתואר זה. יליזבטה היתה שותפת סודו של פרוקופי שהמשיך להסתיר את ליובה גם אחרי שהגרמנים תלו את אשתו לידיה ורצחו במכות את ביתו הצעירה לוסיה (Lucia). יליזבטה שהיתה שכנתם של האיבנובים עזרה לפרוקופי לטפל בליובה ואחרי המלחמה היתה לאשתו השנייה וילדה לו שני בנים ובת. ליובה מסר לי את כתובתו של וולרי איבנוב (Valeri Ivanov), בנם הצעיר של פרוקופי ויליזבטה. וולרי איבנוב מתגורר במינסק שבבלרוס. על פי הכתובת שמסר לי ליובה הצלחתי לאתר את מספר הטלפון שלו. צלצלתי אליו ושאלתי אותו מה הקשר בין הסבא שלי רודיון טרפימוביץ (אלישע) אגייב לאביו פרוקופי וסילייביץ איבנוב ואיך לדעתו הגיעו התמונות לידי סבי? קיבלתי את התשובה שקוייתי לקבל אבל לא העזתי להאמין: "אבי פרוקופי וסבך רודיון היו גיסים, לידיה פטרובנה אשתו הראשונה של אבי היתה אחותה של יקטרינה פטרובנה אשתו של רודיון, סבתך!!!"

וולרי איבנוב מסר לי פרטים נוספים ושמות שלא היו ידועים לי על משפחות סבא וסבתא והבטיח לענות על כל שאלותי. הפתרון לתעלומה איך הגיעו התמונות של משפחת איבנוב לאלבום התמונות של סבא או סבתא הפכה לבעיה משנית. השאלה הבאה עך הפרק: מדוע סבי וסבתי מילאו את פיהם מים ולא סיפרו לנו, בני משפחתם בארץ את סיפור הגבורה של בני משפחתם שנשארו ברוסיה ועברו על בשרם את זוועות הכיבוש הנאצי? ידוע לי רק שאחרי המלחמה אמר סבא לסבתא: "כל הזמן יבבת לי ושאלת למה לקחתי אותך ממולדתך וממשפחתך והבאתי אותך לכאן, למקום החם המאובק והצחיח הזה שנקרא פלסטניה, ובכן, עכשיו את בטח יודעת שאם היינו נשארים שם היה גורלנו מר ונמהר..."

ברוסיה בהצלחה רבה, בנה קריירה והקים משפחה לתפארת. המשפחה עלתה לארץ בשנת 1991 והתאקלמה יפה. הבן מהנדס תוכנה בחברת חשמל, הבת רופאה בבית החולים בחיפה. להלן מספר שורות רקע על ליובה כפי שהתפרסמו כפתיח לכתבה גדולה עליו ועל סיפור הצלתו באחד מהעיתונים הישראליים בשפה הרוסית:

"שנים רבות מומחה ראשי של מפעל גדול לייצור מכונות כבדות. מרצה בכיר בחוג טכנולוגיית המתכות במכון מסילות הברזל באירקוצק. חתן פרס שר ברית המועצות, מציא. לזכותו 22 המצאות חשובות. כל

לידיה פטרובנה איבנוב

גיא ההריגה וקבר האחים של קהילת יהודי פטרוביצי

כאן קבורים אזרחים סובייטים שנרצחו בריייה ע"י הפשיסטים ב-22 ביולי שנת 1942

זה תוצאות חייו. אך ההתחלה הייתה כך:

לב איסאייביץ גורביץ נולד בכפר פטרוביצי במחוז שומיאצ'י בפלך סמולנסק. המקום היה מוכר כרב לאומי. כאן חיו רוסים, אוקראינים, בלרוסים, יהודים. יתכן שבגלל זה, כאשר בשנת 1929 הוקם כאן קולחוז, הוא נקרא בשם "קולחוז האינטרנציונל השלישי". לתפקיד מנהל הקולחוז נבחר לייבה ריסקין. ריסקין שימש בתפקיד זה יותר מ-30 שנה. מתוך 110 המשפחות בקולחוז, 80 היו יהודיות, לכן נודע גם הקולחוז כ"קולחוז העבריים". ההורים של ליובה עבדו בקולחוז,

כעבור מספר שבועות נסעתי לידושם בכדי לבצע מספר צילומים ב"עמק הקהילות האבודות" עבור ידיד אמריקאי שהקים מספר אתרי זכרון לקהילות יהודיות ממזרח פולין, ביניהן קהילת ראדזילוב (Radzilow), מוצא משפחת אימי. אחרי שסיימתי את משימתי עברתי דרך "גן חסידי אומות העולם" ומצאתי את שמותיהם של פרוקופי ולידיה איבנוב ויליזבטה קונדראטייבה חקוקים על לוחות הזכרון. משם המשכתי למשרדי ידושם ופגשתי את קטיה גוסרוב (Katia Gusarov), האישה שמרכזת את נושא חסידי אומות העולם מרוסיה. סיפרתי לה את סיפורי ונראה היה לי שהיא המומה ונפעמת. היא הראתה לי את התיק על משפחת איבנוב והסתבר שמלבד עדותו של ליובה גורביץ ועותק תעודות ההוקרה למשפחת איבנוב אין בתיק כל חומר אחר - תמונות וכו'. למחרת שלחתי אליה בדואר האלקטרוני תמונות, מאמרים ולינקים. קטיה חזרה להודות לי על החומר ואמרה שכל חבריה בידושם שמעו על הסיפור ומצאו אותו מעניין במיוחד. היא שאלה אם אסכים שהסיפור יסופר ויפורסם בפיירסומים של ידושם. תשובתי היתה חיובית.

ליובה גורביץ, מסתבר, אדם מוכשר ומיוחד במינו, שורד אמיתי. אחרי המלחמה המשיך את חייו

סיפורה הטראגי של קהילת יהודי פטרוביצ'י לא נודע לאנשי יד־ושם. זאת משום שרק בודדים מיהודי פטרוביצ'י שרדו ומלבד ליובה גורביץ איש לא בא להעיד ולספר את סיפורם. המקום היחידי בו נמצא תיעוד ההשמדה של קהילת פטרוביצ'י, בה נולד יצחק אסימוב (Isaac Asimov) גדול סופרי המדע הבדיוני, הוא האלמנך של שומיאצ'י, אותו ספר שהתגלגל לידי. בספר, אותו כותבים ועורכים גויים תושבי הכפרים, תיאור אוטנטי של מאורעות הדיכוי וההשמדה של קהילה יהודית שלמה. הספר מכיל רשימות שמיות של כל 400 קדושי קהילת פטרוביצ'י שנרצחו ע"י הנאצים ביום 22 ביולי 1942 ונקברו בקבר אחים במקום רציחתם בפאתי הכפר. הקהילה המקומית (גויים) גידרה את המקום, שתלה עצי ליבנה ובנתה שם מצבה (ראו תמונות שצילמתי):

הכותב אילן גיא, תושב אשדוד, חבר חג"י. מאז שיצא לגמלאות עוסק בעיקר בחקר שורשי משפחתו ומשפחת רעייתו. בנוסף לחקר משפחות אביו אגייב (Ageyev) ואילין (Illin) ממערב רוסיה הוא חוקר גם את משפחות אימו נידביצקי (Niedzwiecki) וצ'רבינסקי (Czerwinski) שמוצאן מאזור לומז'ה (Lomza) שבמזרח פולין, משפחות אבי רעייתו – משפחות אבולעפיה (Abulafia) וחביב (Habib) שמוצאן מגליפולי (Gallipoli) טורקיה ומשפחות אם רעייתו – פרדו (Pardo) ואלבכרי (Elbachari) שמוצאן ממונסטיר (ביטולה) (Bitola, Monastir) ממקדוניה (Macedonia).

הילדים למדו. בשנת 1941 היה ליובה בן 14 ואחיו חיים היה בן 17. במשפחה היה גם הילד ישראל בן ה-3. הילדים הגדולים חלמו על לימודים והיו להם את כל הנתונים להצליח. חיים סיים בהצטיינות את לימודי בית הספר התיכון והתכוון לבחינות הכניסה לבית הספר הגבוה "דונייצ'י גורני". אך המלחמה שיבשה את התכניות שלהם, כמו את חייהם של כל תושבי פטרוביצ'י". הנה שתיים מתוך התמונות בעיזבון סבא וסבתא ושאותן זיהה ליובה: האחת של לידיה פטרובנה, אחותה של סבתא רבקה, והשנייה של משפחת איבנוב כולה. גורביץ סיפר שהבת הגדולה לובה, למדה באוניברסיטה במוסקבה כשפרצה המלחמה. היא התגייעה לצבא ונהרגה בקרבות על מוסקבה.

הסיפור שסופר כאן לא הסתיים בכך שהעובדות המפתיעות והמרגשות נחשפו. כתוצאה מהקשרים שיצרתי עם כמה מגיבורי הסיפור נפתחו בפני ערוצי מידע חדשים על משפחות סבי וסבתי (הרוסים) ובעזרתם הצלחתי לאתר בני משפחה רבים, ליצור קשרים נוספים ולגלות פרטים שאילולי המזל ששיחק לי, לעולם לא היו מתגלים. היום נמצא ברשותי עץ משפחה הכולל פרטים על למעלה מ-500 בני משפחות סבי וסבתי. הקמתי אתר משפחה באינטרנט: <http://www.ageyev.co.il> בו ניתן למצוא פרטים רבים על ההיסטוריה של המשפחה כולל קישור לעץ משפחה מקוון. סיפור הצלתו של ליובה גורביץ ובו גם סיפורי באתר יד ושם:

http://www1.yadvashem.org/righteous_new/russia/ivanov.html

מידע חשוב נוסף ממקור מופלא

אסתר רמון

העסק. מתוכה מנתחת המחברת בניתוח מקצועי את הבסיס לפיתוח העסק המשפחתי החדש בסחר מוצרי הברזל. היא מתארת את פיתוח הרשת של מסילות הברזל באזור, שאיפשר לפתח את הקשר עם הספקים של הסחורות ממרחב גיאוגרפי נרחב (בניהם בולט עסק הברזל הגדול של אטלינגר ו- וורמסר בקרלסרוהה) ובין הלקוחות בכפר ובסיבתו. ענף זה של סחר בברזל ובמוצריו היה חדש בקרב היהודים, אבל היו לו סיכויים להצלחה.

שלושה דורות של המשפחה גרו באותו הבית. בכתובה של אווה, שנמצאה גם היא בניירת, נאמר שליפמן מוריש לה את הבית. וכנראה שאחרי מותו עברה אלמנתו מינה לביתם והיתה שותפה בעסק החדש. (בתקופה זו רבים מהיהודים גרו בבתיים בבעלותם). בבעלות המשפחה היו גם אדמות והיא חכרה שטחים נוספים והן עובדו בעזרת איכרים מקומיים. מצבם הכלכלי היה טוב. חלק מהמצרכים גדלו באדמותיהם ואת היינות יצרו מכרמיהם. חשבונות שנמצאו מראים שהם הזמינו מהחוץ סבון, בגדים, נרות, חומץ, סוכר, מלח ועוד.

ב-1900 מכרה המשפחה את הבית בקיפנהיים והעבירה את העסק לעיר הגדולה במנהיים (Mannheim) ביזמת ליאופולד הבן של נתן, הנכד של אווה ולב והנין של מינה וליפמן וייל. (בתקופה זו לאחר האמנציפציה בבאדן ב-1862 עברו רבים מיהודי הכפרים לערים הגדולות).

עד כאן המידע על משפחת וייל כפי שפירטה לינה-מריקה דדרט מ"מסמכי הופר", אבל העניין הרב שגיליתי בו הוא מפני שמשפחה זו שייכת לתולדות משפחתי - משפחת הומבורגר מקרלסרוהה. לנתן הומבורגר (1726-1794) היו שלושה בנים שנשארו עם רוב צאצאיהם בעיר עד עליית הנאצים לשלטון ובתו היחידה צרלינה התחתנה עם סנדל וייל בקיפנהיים ב-1792. בכור בנם הוא לב אריה וייל שנשא את אווה וייל לפני 1819 בתם של ליפמן ומינה וייל. שמות הצאצאים פירטתי בספרי "משפחת הומבורגר מקרלסרוהה שפירסמתי ב-1992.

ביוגרפיה : אסתר רמון נולדה בגרמניה ב-1924 ועלתה לארץ עם הוריה ב-1936.

היא סימה את לימודיה בחיפה והשלימה אותם בסמינר למורים ובאוניברסיטה העברית בתואר MA.

בכפר קטן במדינת באדן שבגרמניה בשם קיפנהיים (Kippenheim) מצא בעל האטליז הנס הופר (Hofer) בראשית שנת 1990 כמה צרורות שבהם היו כ-800 מסמכים, בביתו בעליית הגג בזמן שיפוצים. הם נראו לו חשובים מבחינה היסטורית ולכן הוא מסר אותם למוזיאון המקומי, שהיה פעם בית הכנסת. משם הם הועברו לארכיון המחוזי באופנבאך (Offenbach) ובו הם שופצו בשיפוץ ראשוני.

תלמידת מחקר בהיסטוריה יהודית באוניברסיטה של פוטסדם (Potsdam) בשם לינה-מריקה דדרט (Lina-Mareike Dedert) בחרה לחקור שני שליש מהניירות במסגרת עבודת MA מטעם **האוניברסיטה אלברט לודויג בפרייבורג (Freiburg).**

היה עליה להתגבר על קשיים רבים, כי חלק מהדפים ניזוקו במים והיו בהם קרעים וחורים שבחלקם נוצרו כשמישהו רצה להשיג את הבולים. רוב הכתבים נכתבו בגרמנית וחלק קטן בעברית וביידיש.

היא מצאה שהמסמכים נכתבו במאה ה-19 (מ-1819 ועד 1891) ושהם מתחלקים לשני חלקים עיקריים:

החלק הראשון מתייחס לזוג ליפמן ומינה וייל (Lippmann and Mina Weill). ובו המסמכים הכתובים ברובם בגרמנית והופנו לאיכרים ופונדקאים בכפרים שבסביבה. בהם דרישות לתשלומים, עיקולים וגם מכירות פומביות. מכאן שהם עסקו בהלוואה בריבית בנוסף לסחר בהמות כמו שרבים מאד מיהודי גרמניה התפרנסו בתקופה זו.

רק חלק קטן מהמסמכים מתייחס לבעל ליפמן והחל מ-1845 הם מופנים למינה כשמציינים אותה בביטוי אלמנת ליפמן וייל. מכאן שהוא נפטר בראשית שנות הארבעים ואשתו המשיכה לנהל את העסקים.

החלק השני, שהוא גדול יותר, היה שייך לבתם אווה ולבעלה לב וייל (Eva and Loew Weill) ובניהם היינריך, נתן ויעקב. חלק זה כתוב ברובו בגרמנית. גם כאן רק חלק קטן מזכיר את הבעל לב שעסק גם הוא בהלוואה בריבית. כל שאר המסמכים מתייחסים ל"אלמנת לב וייל" ולבניה. וכאן מתברר שהמשפחה ביזמת הבנים נתן ועקב פיתחו בחנות קבועה בבית עסק במוצרי ברזל. רוב המסמכים מהווים את הנהלת החשבונות של

מי היא האישה על עטיפת הספר?

רוז אביגיל פלדמן

מתורגם מאנגלית

חנה אפשטיין-צרקאסקי נולדה בשנת 1902 בקרוב, במציבו שבבלארוס. בשנת 1911, בהיותה בת 9, היא הגיעה לארץ ישראל עם אחיותיה הצעירות אסתר ויהודית, שני אחים בוגרים צבי ואברהם, והוריה שלמה ורזאל אפשטיין. המשפחה התיישבה בפתח תקווה. אע"פ שאביה שלמה אפשטיין היה בין מייסדי בית הכנסת "שוני ההלכות" בפ"ת, היו חנה ואחותה אסתר לסוציאליסטיות פעילות. חנה היתה בתל חי, עבדה בכביש צמח-טבריה ואף בנהריים ביחד עם אחותה אסתר ובעליהן. שני הזוגות נמנו על האבות המייסדים של מושב כפר אז"ר. בנה דודו נהרג בהובילו את גדוד הפלמ"ח במבצע לכבוש מבצר נבי יושע (מצודת כ"ח) בגליל העליון, ימים ספורים לפני חג הפסח תש"ח וחודש לפני הקמתה הרשמית של מדינת ישראל.

מחבר הספר "הנשים בחיפה האדומה" שלח לי עותק של ספרו והייתה לי הזכות להעניקו לתמר, בתה של דודה חנה, ששה שבועות בלבד לפני פטירתה.

רוז פלדמן הינה חברה בחברה הגניאלוגית הישראלית וחוקרת מאז 1985 את שורשי משפחתה הכוללים צאצאים ומשפחותיהם בארבע יבשות. היא מנהלת את האתר של חגי' ופעילה בצוות בוני המאגרים של החברה הגניאלוגית לישראל:

<http://www.tau.ac.il/~rosef>

בעלון מטעם עיריית חיפה לחודש ינואר 2010, הוזכר ספר חדש בשם "הנשים בחיפה האדומה". מתוך סקרנות שאלתי אותו מספריית אוניברסיטת תל אביב וביקשתי לראות אם יש אזכור כלשהו לדודתי חנה שגרה בחיפה בראשית שנות ה-20. היה בי ספק שהיא תוזכר, כי באותה התקופה היא בוודאי הייתה עסוקה עם התאומים תמר ודודו שנולדו בשנת 1925. שמעתי מדודה אסתר את סיפור נסיעתה שלה עצמה לחיפה לכמה חודשים על מנת לעזור לחנה בטיפול בתאומים אשר לא היה קל.

על אף העובדה שהסיפור הוא על נשים, מצאתי אזכור אודות בעלה, משה צרקאסקי, שהיה המזכיר השני במועצת הפועלים בחיפה באותם ימים. הוא הוזכר פעמיים כתומך בפעילות הנשית בחיפה. עטיפת הספר היא קולאז' של נשים בעבודה, כאשר התמונה המרכזית היא של אישה במכנסיים היושבת על ערימת סלעים ובידה פטיש ואיזמל לשבירת האבנים לחצץ. השוויתי את התמונה לתמונות באלבום של אמי והבנתי שבתמונת השער אכן ראו את דודתי עובדת בסלילת הכביש בין צמח לטבריה. למחרת התקשרתי למחבר הספר עם התגלית. תשובתו הייתה: "אינני מאמין. זאת תמונה מפורסמת ואף אחד לא ידע מיהי האישה. אנחנו לא יודעים אם היא צולמה על הכביש בין צמח לטבריה או בעבודה על פסי הרכבת".

האזור לחיפוש קרובים: חיפוש קרובים בישראל

Yisroel (Yonasan) Shapiro ben Chaim Moshe Zeev ben Yisroel ben Tanchum ben Zalman Vevel of Rugvua, Lithuania yonatanshapiro@gmail.com

מבקש את עזרתכם בחיפוש קשרי משפחה במקומות אלו:

Augustowsky - Bialystok Poland

Fajnstadt - Pinczow Poland

Gordon Salakas - Lithuania

Gottesfeild Zalishchyky Ukraine

Krinzman - Kaunas Lithuania

Levin Sztabin Poland

Munitz - Salakas Lithuania

Nissenbaum/Nusbaum - Grajewo Poland

Shapiro - Panevezys Lithuania

Shapiro - Raguva Lithuania

Zimmerman - Bialystok Poland

Weltman - Kaunas Lithuania

Weltman - Kupiskis Lithuania

מפקדי מונטיפיורי, האתר ומנוע החיפוש מטילדה טג'ר, רוז פלדמן ובילי שטיין

מבוא

פרויקט התעתיק, התרגום והדיגיטציה ע"י צוות מבין חבריה באופן כזה, שבכל שנה, יועבר אל קרן מונטיפיורי מפקד אחד עד אחרון המפקדים. ואילו הקרן מצידה, מתחייבת להעלות את המפקדים ואת מנוע החיפוש שלהם באתר שלה, באופן שיהיה פתוח לכל וללא תשלום.

מבנה המפקדים

המפקדים נערכו בערי 'הקודש' – ירושלים, חברון, צפת וטבריה – וגם בקהילות היהודיות בישובים אחרים, ביניהם: חיפה, יפו, עזה, עכו, פקעין, רמלה, שכם, שפרעם ועוד. יישובים אלה השתנו ממפקד למפקד. יש והקהילות של צידון וביירות שבלבנון נוספו לאלה של ארץ ישראל.

בקהילות ערי הקודש חולקה האוכלוסיה לאשכנזים ולספרדים. האשכנזים נרשמו על פי השתייכותם לכוללים השונים שהיו קיימים בתקופת המפקד ואילו הספרדים ובני עדות המזרח נרשמו כחטיבה אחת. יש לציין שהחל מן המפקד השני משנת 1849, מופיעה בירושלים "עדת המערבים" בנפרד מהספרדים. בקהילות האחרות, האוכלוסיה ברובה המכריע ממוצא ספרדי/מזרחי אך לא צוינה ההשתייכות העדתית.

בתוך רשימות הכוללים וכן בקבוצות הספרדים, מופיעים שמות המשפחות, האלמנות, היתומים והיתומות. החל ממפקד 1855 נמצא גם דו"ח על המוסדות החברתיים: בתי כנסת, בתי מדרש, בתי ספר וחברות צדקה ורווחה.

דפי המפקדים חולקו לעמודות, בהן נרשמו תוארו ושמו של ראש המשפחה, גילו, זמן הגעתו לארץ הקודש, מצבו הכלכלי, משלוח ידו, מצבו המשפחתי, שם רעייתו, שמות ילדיו וגילם.

במקומות אחדים נוספו חכמי ומנהיגי הקהילות ברשימות נפרדות, בראש המפקד של קהילה או כולל. מוזר היה לגלות במפקד 1839, כי לרוב אלה רשומים ללא כל התייחסות לבני משפחותיהם. לעיתים, בהנחה שהגיעו למעמד הרם כשהם בני שלושים לפחות, נרשם לצידם שם הרעיה.

החלטות מתודולוגיות

עם קבלת חומר המפקדים כולו, נפלה עלינו (הצוות האחראי על מפעל הדיגיטציה), האחריות לקבלת החלטות הנוגעות לצורת עיבוד הנתונים.

חמישה מפקדי אוכלוסין נערכו בארץ ישראל במאה ה-19, על פי הזמנתו של השר משה מונטיפיורי. מטרת המפקדים היתה מתן עזרה כלכלית ליהודי הארץ אשר רובם חיו בעוני רב. המפקד הראשון נערך בשנת 1839 והווה כפי הנראה את הספירה הראשונה של יהודי ארץ ישראל מאז תקופת התנ"ך. המפקדים נערכו בערך כל עשור: בשנים 1839, 1849, 1855, 1866, ו-1875. מפקד נוסף נערך במצרים בשנת 1840 עבור יהודי אלכסנדריה.

לפני רושמי הנתונים היה אמנם טופס סטנדרטי, אשר נשלח ע"י מונטיפיורי עצמו, אך לא כל הפוקדים השתמשו בו. בנוסף לכך, הפרטים שנרשמו עבור בתי יהודים משתנים ממקום למקום, מקהילה לקהילה וממפקד למפקד.

דפי המפקדים המקוריים שמורים בלונדון בספרייה של קרן מונטיפיורי (Montefiore Endowment) מכורכים במספר כרכים. צילומים שלהם אמנם נמצאים בארץ – בספרייה הלאומית בירושלים – אך אלה נעשו לפני כ-50 שנה בטכנולוגיה מיושנת ומצבם הפיזי גרוע ביותר. מה עוד, שהעבודה עליהם מצריכה שימוש במכשיר מיוחד המצוי רק שם. במשך השנים נעשו כמה נסיונות לשפר את המצב ולהביא את החומר של המפקדים לידיעת הצבור: קרן מונטיפיורי שכרה שירותי צילום של חברה מסחרית כדי להעביר את החומר למיקרופיש. מתוך חומר זה הוצא לאור המפקד הראשון (משנת 1839) על ידי מרכז דינור בשנת 1987. המחברת הדסה אסולין פענחה והעתיקה את הנתונים, אך ללא כל עיבוד.

העברת כרטיסי המיקרופיש לתקליטור, נעשתה על מנת להקל את עבודת המפענחים והממפתחים. אך תוך כדי עיבוד הנתונים של מפקד 1855, נמצא שיש דפים בלתי קריאים לחלוטין. צילום דפים אלה במצלמה דיגיטלית – על ידי קרן מונטיפיורי – מתוך המקור שיפרה את המצב לעין ערוך, אך רק על ידי סריקה מקצועית אשר נעשתה לבסוף על ידי הקרן, כאשר יתרון הקונטרסט שבין הצבעים והבלטת הטקסט מאפשרים פענוח מירבי של הכתוב הגענו למצב העבודה הנוכחית.

בשנת 2008 נחתם הסכם בין קרן מונטיפיורי והעמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה. על פי הסכם זה מתחייבת העמותה הישראלית לנהל את

המשפחה נרשמו בחלק האנגלי על פי האיות המקובל כגון Stein ולא Shtein. השמות הפרטים אשר רובם עבריים, הוכנסו בתעתיק של החוקים המקובלים בספריה הלאומית בירושלים, למשל מרדכי = Mordekhai, רחל = Rahel, יעקב = Yaakov. אותם כללים חלים גם על השמות בשפות אחרות כגון יידיש, צרפתית, ספרדית וערבית. שאר הנתונים תורגמו.

תוכן המפקדים

שמות משפחה:

אלה מצויים בדרך כלל אצל הספרדים ואילו אצל האשכנזים שמות המשפחה נדירים בשנים אלו. במקרים אשר נרשמו ראשי תיבות וקיצורים, שהובאו על מנת להבדיל בין אנשים בעלי שם פרטי זהה, התקשינו לפעמים לקבוע האם אלה הפכו לשמות משפחה או שמא אינם אלא כינויים אשר הפכו במרוצת הזמן לשמות רשמיים. לדוגמא: נהר"א = נכד הרב א', ב"ק = בן קדושים, בהרב"ש = בן הרב ב"ש, חהר"נ = חתן הרב נ' וכו'. במקרה של שו"ב (שוחט ובודק) או חייט, הנחנו שאלה הם משלוחי יד ולא שמות המשפחה. עם התקדמות הפרוייקט, נכין רשימה של כל ראשי התיבות והקיצורים המופיעים במפקדים.

עבור שמות המכילים את אותיות שם ה' השתמשו בקיצורים שונים: השם יהודה למשל, כתוב בשלושה איותים שונים: יהודה, יאודה, יהודא (האחרון לפי האיות היידי). הממפתחים הקפידו להעתיק את כתיבתם של כל שמות כפי שנרשם במפקד, אבל כשהופיע גירש במקום האות "ה" בסוף השם, הם הוספו אותה.

תופעה משעשעת היא התוספת של כינויים לשמות. פגשנו את האלמנה אסתר שבעלה המנוח היה קרוי טרוניצ'ו דהיינו "ראש כרוב", וגם באלמנה סולטנה שהיתה "מכורה למשחק הפוקר".

גיל ושנת עליה

לא מצאנו כל עקביות ברישום תאריכים ומספרים בכלל. במקרים אחדים נרשמה שנת ההגעה (העליה) לארץ, באחרים נרשם מספר השנים שהאדם כבר גר בארץ, ואילו במקרים נוספים התייחסו להגעה או למגורים בעיר בה נערך המפקד. אי לכך, נמצאו מקרים בהם צויינה שנת "עליה" לטבריה עבור מי

ההתלבטות נוגעת בראש וראשונה לחוסר העקביות והעדר קו מנחה ברור במילוי הטפסים ע"י הפוקדים.

במפקד 1839 לדוגמא, אמנם נשלחה דוגמה של טופס והפוקדים העתיקו אותו. מאוחר יותר נשלחו טפסים מודפסים, אך קרה שפוקדים אחדים העתיקו טפסים לא שלמים. כמו כן נמצאו טפסי מפקד ללא ציון עליון של מקום, עדה או שנת המפקד.

להלן כמה מתוך הבעיות בהן נתקלנו וההחלטות שנתקבלו:

1. **שם העיר בה התנהל המפקד:** כאשר דפים אלה נכרכו יחד עם טפסים מסודרים ובאותו כתב יד, הניח צוות הדיגיטציה כי כולם מתייחסים לאותו המפקד באותה הקהילה.

2. **טפסי מפקד ללא ציון עליון של שנת המפקד:** כאשר הדפים כרוכים יחד בכרך אחד, הניח צוות הדיגיטציה כי הם משתייכים למפקד של אותה השנה ועבור אותה קהילה.

3. **תאריכים כפולים בציון העליון של כל טופס:** נמצאו 74 דפים (או טפסים) בהם רשומות שתי שנים שונות. כאן נתקבלה דעתה של ד"ר מיכל בן יעקב¹ לפיה השתמשו הפוקדים במפקד 1875 בטפסים ריקים של מפקד 1866 מבלי שדאגו למחוק את התאריך המוקדם יותר. לאחר השוואת גיליהם של כמה מהאנשים המופיעים במפקדים קודמים, קבע צוות הדיגיטציה כי כל הדפים בעלי תאריכים כפולים שיכים למפקד 1875.

4. **מאגר המידע יהיה דו-לשוני (עברית ואנגלית).**

5. **לכל אדם שורה במאגר**

6. **אדם שהופיע ללא ציון שמו (רעיה, ילדים, אם, אח, אחות, נכד/ה) הוכנס למאגר יחד עם כל הפרטים הידועים עליו.** לדוגמא: במקרה ובמפקד רשום שאדם נשוי, אך חסר שמה של רעייתו, ניתנה לאישה שורה נפרדת ובה הפרטים שבנמצא.

7. **נעשה כל מאמץ להעתיק כל פיסת מידע המופיעה במפקדים.**

החומר המקורי הועבר בחלקים למתנדבים, אשר פענחו את הרשום במפקדים והקלידו את הפרטים ללוח אקסל על פי הנחיות מוקדמות שניתנו להם.

לאחר שכל חלקי המפקד נאספו יחד, עבר הקובץ ה"מאוחד" הגהה, תורגם או הועתק. שמות

1. Ben Yaakov, Michal. Peamim 107

שנולד בצפת. במאגר המידע נרשמה באופן אחיד עבור כולם שנת העלייה לפי הלוח העברי.

מקומות לידה

מדינות ומקומות ישוב נרשמו כמקומות לידה. בדרך כלל הוספנו את שם המדינה ליד הישוב שצוין במפקד כמקום הלידה. כאשר נרשם שם מדינה בלבד, נשאר נתון הזה ללא שינוי. שמות היישובים בהם ישבו ספרדים השתנו אך מעט לאורך השנים בעוד שמות המקומות בהם ישבו אשכנזים הוחלפו בגין כיבושים, חילופי שלטון ואירועים אחרים. בנוסף לכך, לעתים קרובות העניקו יהודים כינויים משלהם לשמות המקומות בלועזית. לדוגמא: 'שדה לבן' הוא השם היהודי העברי עבור בֵּילָה צָרְקוֹנָה באוקרינה.

מצב כלכלי

לא ספרנו את כל הדרכים השונות שצינו עוני (עני, עני מרוד, בדוחק, אין לו כלום, ועוד) אך לעתים נרשמו סכומי הכסף שברשות ראשי המשפחות – או גודל חובותיהם. המטבעות שהיו בשימוש: תורכים (א"י היתה חלק מן האימפריה העות'מנית), בריטיים, אוסטריים ועוד. הסכומים שנרשמו היו קטנים, מלבד מקרים בודדים מאד של יהודים עשירים.

מקצועות ומשלח יד

מקצועות רבים אשר אינם קיימים היום הובאו בשפות זרות, כיידיש ותורכית, לאדינו, ערבית ואפילו צרפתית בכתוב עברי או יידי. מעניין שהמלה העברית "פחח" לא היתה ידועה ופחח אשכנזי רשום "בלעכער" ביידיש ואילו הקולגה שלו, הספרדי, הוא טנקיגי בתורכית. מכין מקטרות "פיפאס" היה תמיד ספרדי.

הערות

במפקדים נרשמו הערות שהתייחסו רובן למצב הכלכלי או לעיסוקו של ראש המשפחה. תוכן של הערות אלה, הועבר במידת האפשר, לעמודת המצב הכלכלי או העיסוק. נמצאים גם הערות מעניינות לגבי אנשים: אלמנה בטבריה שבעלה המיר את דתו בדמשק והיא ברחה לטבריה עם בנה ובתה, גר צדק שהבת שלו התגיירה והבן נשאר נוצרי, אלמן שיש לו ילדים לחתן ועוד. לעתים, אורכם של תארי החכמים וראשי הקהילה דרש להעביר את אלה לעמודת ההערות.

עמודה מיוחדת נוספה במפקדים להערות המעתיק. כאן הוא רשם פרטים שלא התקבלו על הדעת כגון: אדם שנולד בא"י רשום שהוא עלה חמש שנים קודם לכן.

שונות

לבד מטפסי רישום התושבים והחל ממפקד 1855, מולאו עבור כל קהילה טפסים מיוחדים בהם נרשמו בתי הכנסת, בתי המדרש, בתי הספר, חברות הצדקה והפעילות

החקלאית בסביבה. צורת הטפסים האלה שונה מאלה של המפקדים עצמם, והם לא הוכנסו לבסיס הנתונים. אנו מקווים לטפל במידע הרב הרשום בדפים מיוחדים אלה בשלב מאוחר יותר.

תמונת המצב היום

בסיס הנתונים המבוסס על מפקד שנת 1839 – מוכן
בסיס הנתונים המבוסס על מפקד אלכסנדריה לשנת 1840 – מוכן

בסיס הנתונים המבוסס על מפקד 1849 – מוכן

בסיס הנתונים המבוסס על מפקד 1855 – מוכן

בסיס הנתונים המבוסס על מפקד 1866 – בטיפול

בסיס הנתונים המבוסס על מפקד 1875 עדיין – לא טופל

מנוע החיפוש נמצא ב:

<http://www.montefiorecensuses.org/search/>

ביבליוגרפיה

מפקד יהודי ארץ-ישראל (תקצ"ט – 1839) (לפי כ"י מונטיפיורי 528). ירושלים, מרכז לחקר תולדות ישראל ע"ש בר-ציון דינור, תשמ"ז.

בן יעקב, מיכל. יהודי המגרב בצפת במאה ה-19. אריאל, 157-158 : 226-234.

בן יעקב, מיכל. העלייה מצפון אפריקה לארץ ישראל במאה ה-19: הלכה ומעשה, ציון וציונות בקרב יהודי ספרד והמזרח, משגב ירושלים, ירושלים, עמ' 289-317.

בן יעקב, מיכל. מפקדי מונטיפיורי וחקר היהודים במזרח התיכון. פעמים, 2006, 107 : 117-149.

Fedida, Y. (2004), The 1840 Montefiore Census of the Jews of Cityplace Alexandria, Egypt. *Avotanyu*, 2004, XX: 4.

Feldman, R.A., A New Look at the 1839 Montefiore Census of Eretz Israel. *Shemot*, 2008, 16:2 13-16.

חדשת מארכיונים, מניאונים, וספריות בישראל

ארכיון וספריה בישראל

הריאט קאסו

מתורגם מאנגלית

בארכיון קיים גם קטלוג לחומר הארכיוני ורשימות שונות המתעדות דברי אומנות ופרטים בני חלוף. למרבה הצער, למרות ריבוי החומר שבו, הארכיון לא קוטלג כראוי ולא נגיש ללא הדרכה. ברם, העזרה כה איכותית שהיא אפשרה כתיבת מספר ספרים המתבססים על תכולת הארכיון. לפחות 12 ספרים נכתבו בחסות הארכיון.

בארכיון ישנו חדר עיון ובו חומר רקע לנושאים בהם עוסק הארכיון. יש שם אינפורמציה רבה אודות העלייה הגדולה מרומניה, כולל האתרים בהם ישבו העולים. אגף העיון אידיאלי לחוקרי משפחה החוקרים את רומניה.

ארגונים, איגודים וקבוצות הגירה רבות הוקמו לאחר קום המדינה. הארכיונים שלהם מכילים מידע אודות קליטתם בארץ, ולכן הם בעלי ערך רב להבנת הרקע ההיסטורי של תקופה זו.

כתובת ופרטים ליצירת קשר:

שעות פתיחה: ימים א-ה בין 9.00-11.30
לקביעת פגישה עם ד"ר לייבוביץ-לייש יש להתקשר למספר 8078-641-03-(972)

כתובת הארכיון:

רחוב הר סיני 1

תל אביב 65816

מספר טלפון: 0165-566-03-(972)

מספר פקס: 3311-560-03-(972)

הריאט קאסו יצאה לגמלאות מעבודתה כספרנית המדיה בספריית בלומפילד באוניברסיטה העברית שבירושלים. היא פעלה כספרנית החברה הגניאלוגית של ישראל במשך שנים עשרה שנים והיא תורמת לשרשרת הדורות וכן גם לכתבי-עת גניאלוגיים אחרים.

גילוי ארכיונים וספריות חדשים הוא עבורי, כספרנית בשלושים השנים האחרונות, פעילות שגרתית מהנה. חיפוש בארכיון או בספריה בישראל, שעשויים להוות עניין עבור חוקרי משפחה יהודיים, מהווה בונוס. לפני מספר חודשים ביקרתי בארכיון כזה.

ד"ר שלמה לייבוביץ-לייש, מנהל הארכיון

משרדו של א.ק.מ.א.ר., הארגון העולמי לתרבות יהודים יוצאי רומניה, נמצא בתל אביב. הארגון נוסד בשנת 1959. בשנת 1980 הוקמו ארכיון וספריה אשר שוכנים מאז בבניין יפהפה בלב תל אביב. יושנו הולם את התקופה המתועדת באוסף.

מנהל הארכיון, ד"ר לייבוביץ-לייש, הינו דיפלומט לשעבר שכתב מספר ספרים והרצה במספר אוניברסיטאות. ד"ר לייבוביץ-לייש מעניק למבקרים סיור אישי בין איך-ספור הפרטים הנמצאים בארכיון ובספריה.

בארכיון ובספריה ישנם מסמכים מקוריים, ספרים ברומנית, ספרים רומניים שתורגמו לעברית, כתבי עט וקלסרים המכילים קטעי עיתון וצילומים. כמו כן ישנם בספריה ספרים בנושאים ושפות שונות.

הכנס השנתי השישי - ב' כסלו תשע"א / 9 בנובמבר 2010

ד"ר אריה מורגנשטרן נשא את הרצאת הפתיחה: מאפיינים אידיאולוגיים, חברתיים ודמוגרפיים של העליות לארץ ישראל בשנים 1801-1881. הרצאה זו פרשה את ה"חופה" שהקיפה את שאר המרצים וההרצאות שנתנו.

לראשונה השתתפו מספר ארכיונים, בעיקר מהצפון. חמישה מהם (המרכז המוזיאוני מדור לדור קריית ביאליק, המושבה גבעת עדה, המועצה האזורית עמק יזרעאל ובית הספר החקלאי ע"ש חנה מיזל - נהלל, המוזיאון למורשת היהדות בארצות דוברות הונגרית וארכיון חברת החשמל) הביאו לכנס את רשימת תכולת הארכיון שהם מייצגים ועוד שניים צירפו חומרים מודפסים לתיקיות המשתתפים. כמו כן היה גם שולחן תצוגה אחד.

השנה הוכח פעם נוספת שמשתתפים מעוניינים מאוד לקיים את המפגשים האישיים, כפי שבאו לידי ביטוי ממשי סביב שולחנות ההסבה במבואת בית התפוצות.

כאשר הכנס הגיע לסיומו, נכנסו לשעות שבו החלו לבעור מדורות האש בגרמניה, בתאריך שנודע בעולמנו כ"ליל הבדולח" - הלילה בין ה-9 וה-10 בנובמבר 1938. צמידות זו של תאריכים רק חוזרת ומדגישה את חשיבות ההתכנסויות שלנו, כל אלה העוסקים בחקר שורשי המשפחה.

פרחים על בימת אולם "זאבי" ביום הכנס.

זו הזדמנות נוספת להודות לכל המרצים שהשתתפו בכנס וחילקו איתנו את ידיעותיהם וניסיונם.

ותודה מיוחדת לכל המתנדבים שעזרו בהרשמה, בהתארגנות ובפעילויות הנחוצות לאורך היום ובזה תרמו לא מעט לקיומו של יום מעניין ומוצלח.

ההכנות לכנס השנתי השישי התמקדו ברעיון מרכזי אחד - ארץ ישראל. הנחת העבודה היתה הרצון לבנות את הכנסים, החל משנת 2010 ועד למועד הכנס הגנאלוגי הבינלאומי ה-34 העומד להתקיים בארץ בקיץ 2014, על בסיס הנושא ארץ ישראל כחוט המוביל והמקשר.

חלקי הכנס השנה היו: ההרצאות בעברית על הנושאים ארץ ישראל כמשאת נפש - האמנם? וכן העליות לארץ ישראל וההגירות ממנה. הנושא של ההרצאות באנגלית היה משפחות יהודיות התפלגו בעת הגירתן - חלקן עלו לארץ ישראל וחלקן היגרו למקומות אחרים.

חלום השיבה לארץ ישראל עמד בראש מעייניהם של יהודי הגולה בכל הפזורות, לכל אורך ההיסטוריה. כחוט השני עובר נושא העלייה בתולדות חייהם של גדולים וחשובים, וכן של המוני בית ישראל ממזרח וממערב. הכמיהה והגעגועים יצרו גם יצירות מופת של שירה וסיפורת.

התקופה שחשבנו לנכון לכלול בהרצאות נקבעה מהמאה השמונה עשרה והלאה: מעליית תלמידי "יהודה החסידי" (1700) ועד חניכי "יהודה הצעיר", מתלמידי הגר"א (1808) ותלמידי הבעש"ט ועד "אעלה בתמר" (2-1881), מאנוסי משהאד וקהילת שיראז ועד לעליית הגרים מרוסיה, מעליית הרב ביבאס ותלמידיו (גיברלטר - קורפו 1852) ועליית הרב יהודה בן שלמה חי אלקלעי (סרייבו 1874) ועד העלייה הראשונה (1881-1904), העלייה השנייה (1904-1914) ועוד.

הרעיון שעמד מאחורי בחירת מגוון ההרצאות היה לתת במה לקבוצות עלייה שלא תמיד עמדו באור הזרקורים ולפעמים גם "נעלמו" מדפי ספר ההיסטוריה. היקף ההרצאות בשני המסלולים חיבק מזרח ומערב, צפון ודרום. מדגם הקהילות שהיו בלב ההרצאות נתן אפשרות להציץ - אולי בפעם הראשונה לחלק מהמשתתפים - בסיפורים עלומים.

אף כי לא היה כל קשר בין המרצים, אי אפשר היה שלא להבחין הן בקווים משותפים של היסטוריה והן בבעיות מקבילות בקהילות שונות ובקליטתן בא"י.

סניף חדש לעמותת חקר שורשי משפחה ברעננה

אנו תקווה כי הסניף החדש יצבור תנופה וחברים רבים ימצאו בו כר התפתחות ועניין בנושא המשותף לכולנו - הגנאלוגיה. בשל האופי הבינתחומי של הגנאלוגיה, אנו שואפים להציג בפני הציבור מגוון רחב של הרצאות הנוגעות הן בנושאים גנאלוגיים מסורתיים והן בנושאים היסטוריים, גיאוגרפיים, סוציולוגיים, אנתרופולוגיים ופסיכולוגיים ועוד היד נטויה.

לאור ההתפתחויות הטכנולוגיות בתחום המחשבים בשנים האחרונות, רבים מהחומרים הפכו לנגישים יותר ואנו רואים בכך חלון הזדמנויות לנסות ולקרב את הדור הצעיר לנושא. שאיפתנו היא כי ותיקי התחום בעלי הניסיון הרב יוכלו להנחות את הדור הצעיר בנושא שיטות עבודה ומחקר החל מבנית אילנות יוחסין וכלה בראיונות אישיים עם קרוביהם.

לסיום, אנו מודים לחברי הנהלת העמותה לחקר שורשי משפחה שנתנו בנו אמן ועזרה ותמכו בתהליך הקמת הסניף. תודה מיוחדת מגיעה לחברי צוות ההקמה של הסניף - מיכל יצחקי, עיינה קימרון ויוסי גולדשמידט.

סגנית ר' עירית רעננה, הגב' רונית וינטראוב נואמת בערב הפתיחה של סניף רעננה - דוברי עברית (צילום: עיינה קימרון).

בתאריך ה-14 לאוקטובר 2010 נפתח בערב חגיגי סניף חדש לעמותת חקר שורשי משפחה ברעננה.

הסניף החדש מתווסף לרשימת הסניפים דוברי העברית של העמותה. הסניף ממוקם בספרייה ה"שחר" ברחוב חזון איש 9 ברעננה. המפגשים נערכים באולם העיון, המכובד במראהו, ביום חמישי השני של כל חודש (מלבד יוצאים מן הכלל). למקום שפע מקומות חניה וגישה לנכים.

את ערב הפתיחה כיבדו בנוכחותם כל חברי הנהלת העמותה לחקר שורשי המשפחה ומנהלי הסניפים השונים מהצפון ועד הדרום. בפתיחת הערב נשאה דברים סגנית ר' עירית רעננה הגב' רונית וינטראוב ולאחריה נשא את דבריו יו"ר העמותה ונשיא ההתאחדות הבינלאומית של חברות הגנאלוגיה היהודית, מר מיכאל גולדשטיין.

לאחר הברכות התקיים רב-שיח בו מספר חברים הציגו את עצמם ואת מחקריהם. במפגשים הבאים נמשך במסורת זו. אנו מתכננים בנית מאגר של שמות משפחה והעיריות הנחקרים על ידי חברי הקבוצה אשר יהיו נגישים לחברי הקבוצה כולה.

במרכזו של הערב המרגש הקשבנו בעניין רב להרצאתה המקצועית של ד"ר עפרה קינן המתמחה בשימור מורשת, על "המוזיאון הווירטואלי ככלי לשימור מורשת". למדנו מהו מוזיאון וירטואלי? מהי תרומתו לשימור מורשת? כיצד הוא הופך לכלי מרכזי לקהילה שהייתה ואיננה עוד? מהן אבני הדרך להקמת מוזיאון וירטואלי? בין היתר, נחשפנו לקו המחשבה מאחורי הקמת מוזיאון שטורמן, מוזיאון חדרה, מוזיאון אלומות שהוקם ע"י ד"ר קינן ומנוהל על-ידיה עד היום, ועוד.

שלכם,

אמנון עצמון

מנהל סניף רעננה - דוברי עברית

טלפון: 050-6557070

דואר אלקטרוני:

amnonatzmon@013.net

פסטיבל המשפחה – מוסיקה, שורשים ותרבות יהודית בבית התפוצות בחול המועד סוכות

במהלך חול המועד סוכות התקיים בבית התפוצות אירוע גניאלוגי מרגש ביותר. אנשי MyHeritage הקימו 50 עמדות מחשבים והזמינו משפחות לבוא ולהתחיל בבנית עץ המשפחה שלהם. לרעיון הזה היו מספר יתרונות: ראשית, אנשי הצוות של MyHeritage אשר היו במקום יכלו לעזור למשפחות, שנית, כל משפחה קבלה קוד להמשך עבודתה בבית ועדכון האתר שלהם ושלישית, עץ המשפחה יצטרף אל המאגר של בית התפוצות. במשך שלשת הימים נאספו יותר מ-1400 עצים. במיוחד היה נחמד לראות את הילדים בעבודה משותפת עם הוריהם בבנית עץ המשפחה. בדרך כלל היו אלה הילדים אשר הקלידו את המידע שסיפקו הוריהם. כאשר נאספו אנשים רבים, היו מקרים בהם נאלצו להתין בכדי להגיע לתורם לשבת ליד עמדת מחשב. סבא אחד נוכח בכל שלושת הימים, ובכל יום באו איתו נכדים אחרים של אחד מילדיו. העמותה הישראלית לחקר שורשי משפחה הזמנה על ידי MyHeritage כדי לקחת חלק בפרויקט זה. כך יכולנו להוביל את האנשים בצעד הבא שלהם בבנית עץ המשפחה והוא, חיפוש מידע אודות הדורות הקודמים. מהניסיון שצברנו בפסטיבל המשפחה נוכל להתארגן לקראת ארועים דומים בעתיד.

קורסי מבוא בגניאלוגיה

בעקבות הצלחת הסמינריון "מבוא לגניאלוגיה" שניתן על ידי AACI במשרדיהם בירושלים במרס 2010, נתבקשה העמותה לחקר שורשי המשפחה לארגן קורס בן ארבע פגישות בנושא "גניאלוגיה למתחילים". הקורס, שהיה פתוח לציבור הרחב, התקיים בנובמבר 2010. גרי רגב היתה המרצה בשלוש מפגישות אלה, והציגה לפני המשתתפים את מיומנויות המחקר הבסיסיות, טבלאות ותרשימים מועילים, אתרי אינטרנט חשובים, שימוש במגוון תוכנות גניאלוגיות ושימוש נכון במקורות. כמו כן נתנה המלצות ועצות שונות בנושא ארגון החומר, עם דגש מיוחד על המחקר המשפחתי והתחלת הבנייה של עץ המשפחה. ד"ר רוז לרר כהן סיפקה ללומדים את הכלים שיכולים לשמש אותם במחקר המסורות שבעל-פה במשפחה. בפגישה זו נגעו הלומדים גם במחקר הגניאלוגי של יהודי מזרח אירופה ובחקר השואה. קורס דומה, בן חמש פגישות, התחיל בחודש דצמבר ב-Orthodox Union (האיחוד האורתודוקסי) בחסות מכללת טורו (Touro College).

מטאפורות לשם שינוי כיוון חיפוש מקורות

ג'ורדן אוסלנדר

מתורגם מאנגלית

כיחידות שלמות. משפחות אחדות היגרו במשך השנים ואף במשך עשורים אם מדובר בבני הדודים. הרמזים נמצאים בשמות הרשומים על מסמכי ההתאזרחות כקרובי משפחה, כעיר מוצא ויעד, או כעדים. מי שהגיע מאוחר יותר הגיש תיעוד מפורט יותר. ייתכן ויש אפילו נחשול בקרובי משפחה תחת חסות לפני מלחמת העולם השנייה שעקף מכסות הגירה מגבילות כלליות.

מעמד הפליטה היה המצאה לאחר המלחמה ועשוי לכלול קרובי משפחה אותם עדיין זוכרים. המלחמה הקרה האטה את המהלכים אך הייתה מעט הגירה ממזרח אירופה הקומוניסטית, עם עליה במימדיה בשנות ה-40, ובשנת 1956 בגין ההגירה מהונגריה. ייתכן ובשל חוסר יציבות פוליטית מקומית ושיקולים כלכליים גרו העולים בכתובות זמניות למרות התכנון הראשוני. יש לאחדים מהמהגרים קרובי משפחה שעברו מאירופה לארה"ב דרך דרום אמריקה או ישראל.

דיירים וגבולות הנמנים במרשמי האוכלוסין עשויים להיות אנשים מאותו המקום; חברות קדישה, וקהילות הרשומות בכתובות יכולים להוות רמזים גיאוגרפיים. העיקר הוא - אם לדעתך המידע קריטי אזי אפשר לחפש תחת אבנים רבות.

ג'ורדן אוסלנדר - גניאולוג מקצועי היושב בניו יורק, מרצה ועד מומחה. מאז 1982 שקד על היסטוריות של נדל"ן, חיפוש קניין בנוסף לגנאלוגיה, ברחבי ארה"ב, אירופה וישראל. ג'ורדן תרגם, יצר ופרסם מפתח לרשומות חיוניות במערכת ארכיוני המדינה הסלובקיים, והשלים תרגום אלפביתי של "Magyarország Helsegnetara", מפתח של הונגריה בשנת 1887.

בטור האחרון שלי בדקנו כיצד אפשר לעקוב אחרי עולים לארה"ב באמצעות מסמכי הגירתם. גישה אחרת היא לעבוד הפוך כלומר, בעזרת שם וכתובת הרשומים על גבי מכתב או רישום במרשם האוכלוסין. נניח שיש בידך שם כלשהו, אשר נראה לך כקרוב משפחה אך אינך יודע מה הקשר: השם יכול להיות שונה או מקוצר, קרוב בצורה משמעותית או רחוק מאד מקשר משפחתי ידוע. כיצד ניתן לעבוד הפוך, אחורנית? אנחנו יודעים ששמות לא שונו עם בואם של המהגרים לארה"ב אלא כאשר המהגר התאזרח. השם יכול להיות משובש עוד יותר כאשר השם החדש מותאם לזה של המשפחה בעת נישואין או פטירה. במקרים כאלה אנחנו הולכים אל המקור, אל מסמכי ההתאזרחות.

ככל שהתפתח באמריקה חוק ההגירה, כך התפתח גם התיעוד. לפני שנת 1917 רישום ההתאזרחות עשוי היה לכלול גיל, כתובת, עיסוק, אזרחות קודמת, תאריך ונמל ההגעה של הפרט, אך לא תמיד. אחרי שנת 1906 נהיו הדרישות למידע נוקשות יותר, ואחרי שנת 1924 נדרש עוד יותר מידע ביוגרפי אודות בן/בת הזוג (במיוחד מדי נשים בעלות זכות הבחירה שלא יכלו לקבל אזרחות דרך בעליהן).

בדיקה גניאלוגית יכולה לתקוע מקל בגלגלים! כל צעד לאחור בד"כ חושף בני דודים מענף אחר של המשפחה וגם שטף של צאצאים. לכן, כאשר רישומים ישנים אינם מעלים פרטים חדשים, עשוי התיעוד של קרוב משפחה אחד להשלים את החסר אצל השני.

היות ואני כבר מתעסק במטאפורות אני משווה זאת להשלמת תצרך עם היתרון של חתיכות תצרך חופפות. לעתים נדירות היגרו משפחות מורחבות

"סקאלה על הנהר זברוש", תרגום של ספר יזכור לקהילת סקאלה.

טוני האוזנר

סקאלה, העיירה, שמקומה במזרח גליציה, נשלטה ע"י אוסטרו-הונגריה והייתה חלק מפולין במלחמת העולם השנייה. היום היא נקראת סקאלה פודילסקה והיא חלק מאוקראינה. ספר ה"יזכור" לקהילת סקאלה כולל מאמרים, צילומים, ומסמכים אודות היהודים שחיו בה מהמאה ה-15 ועד לשואה, אז נהרסה הקהילה היהודית כליל. החומר שבספר מביא עיירה תוססת, על אנשיה והסביבה בה הם חיו, תקוותיהם, חלומותיהם ומאבקהם לשרוד. ספר ה"יזכור" מתאר את האירועים הטרגיים של תקופת השואה, את הסיפורים אודות אלה ששרדו ומביא רשימה של קורבנות השואה וניצולי סקאלה. התרגום לאנגלית כולל פרק חדש אודות חסידי אומות העולם שהצילו יהודים בתקופה ההיא, וגם צילומים של סקאלה כפי שהיא היום. זאת מורשת יקרה שיש לשמרה.

לעותקים, נא ליצור קשר עם טוני האוזנר,
thausner@gmail.com

בשנת 1978 קרן הגמ"ח של העיירה סקאלה הוציאה לאור ספר יזכור בשם 'סקאלה'. הספר נכתב ע"י תושביה היהודיים הקודמים של השטעטל, ששרדו את השואה או שנולדו בסקאלה והגרו משם. הוא נועד לכבד את הקהילה היהודית של סקאלה שהושמדה ע"י הנאצים. רוב התורמים לספר המקורי היו בעצמם ניצולים, שהרגישו חובה פנימית ומוסרית כלפי אלה שנרצחו, לספר את סיפורה של הקהילה היהודית בסקאלה ולשתף את ילדיהם ואת הדורות הבאים בזיכרונותיהם על הסבל, המאבק והאובדן. הספר "יזכור" נכתב לראשונה ביידיש ובעברית ולא היה נגיש לרוב החוקרים המודרניים שמשפחותיהם באו מעיירה זו. 'סקאלה על הנהר זברוש', תרגום של כל ספר ה"יזכור" לאנגלית, פורסם עכשיו ע"י קבוצת המחקר לסקאלה, השטעטל (שחבריהם חוקרים את שורשיהם) והגמ"ח של סקאלה.

הספרייה הוירטואלית של העמותה הישראלית לחקר שורשי המשפחה

האם ידוע לך שכחבר/חברה יש לך גישה חופשית לספרייה הוירטואלית שלנו?
העמותה גאה להיות החברה הגניאלוגית הראשונה במאה ה-21 המעמידה לרשות חבריה ספרייה וירטואלית.
הספרייה כוללת שלושה סוגי פריטים:

שרשרת הדורות – גיליונות אחרונים וגיליונות קודמים
שני פרסומים של העמותה מהשנים 1989-1992

תולדות ומעשים: מחקרים ומקורות בחקר משפחות חוברת ב' לבית אבותם: מחקרים ומקורות חקר המשפחות 5-6

(אם יש לכם כרכים אחרים, נשמח אם תאפשרו לנו לטרוק אותם ולצרף אותם לספרייה הוירטואלית שלנו).

עלוני החברות הגניאלוגיות מארצות רבות ברחבי העולם
אם אין לכם צופן כניסה וסיסמה אנא התקשרו:
webmaster@isragen.org.il

אנו מקווים שתיהנו!

מדריך וספר עזר לארץ ישראל 1932 באינטרנט!
קראו על כך באנגלית:

<http://www.isragen.org.il/siteFiles/1/617/5115.asp>

ובעברית:

<http://www.isragen.org.il/siteFiles/13/226/5989.asp>